Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1787
1788
1789

1790
1791
1792

84
F 96

ՎԻՔԹՈՐ ՀՅՈՒԳՈ

ՊԱՊ-LE PAPE

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ

Յ. Կ. ՍՎԱՃԵԱՆ

1878 ԱՊՐԻԼ 15

Զմիւռնիա

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՍՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

—

1879

Թարգմանչին իրաւունքը վերապահեալ է։

56 ह

ԿԿ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՈ

ՊԱՊ-LE PAPE

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Յ. Կ. ՍՎԱՃԵԱՆ

Զմիւռնիա

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

1879

Թարգմանչին իրաւունքը վերապահեալ է։

569
7885-57

ԸՆԴ

Այն թարգմանութիւնը հրատարակելով հարկ համարեցանք պէտք եղած տեղերը համառօտ ծանօթութիւններ յաւելուլ մեր կողմանէ, զգալով որ անշուշտ կը գտնուին ընթերցողայ մէջէն ոմանք՝ որք տեղեկութիւն չունենան ծանօթագրեալ քաղաքին, անձին, տեղւոյն կամ դէպքին վրայ։

Նաև պարծանօք կը փութամք հրատարակել հետագայ նամակը իբր ընտիր յառաջաբան կամ բացայայտիչ այս թարգմանութեան բուն նպատակին, որոյ հեղինակը պատիւ ըրած է մեզ ուղղել, իր բնատուր ճարտար լեզուով մեկնելով այսպիսի թարգմանութեան մը անհրաժեշտ հրելիութիւնը, և մեր ընտրութիւնը գովելով, որ մեր դուշնաքի աշխատութեան լիուլի տրիտուրն կրնայ համարուիլ։

Կը փութամք նաև թարգմանութեան թերութեանց մասին տաղնիւ ընթերցողայ ներողամտութիւնը խնդրել, յուշ առնելով անոնց որ չափաբերական գրուածք մը հաւատարմաբար ուրիշ լեզուի փոխադրելու ձեռնարկութիւնը կրնայ իր դժուար կէտերն ունենալ։

Յ. Կ. ՍԸՎԱՃԵԱՆ

ԱՌ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆ

Յարգի բարեկամ,

Պապը՝ թարգմանելու մասին ձեր քնտրութիւնը էզական է, մինչեւ հիմա նրապարակ եկած վիպական թարգմանութիւնները մոտ, վասնզի այնպիսի ժամանակի մէջ կ'ապրինք, ուր աղօթագիրքեր յօրինելու, մեռած հայրենիք մը երգելու եւ ցնորական երազներով մխիթարուելու ունայնութիւնը ճանչցուելով՝ կը պարտաւորինք ընկերութեան կենսական խնդիրներով զբաղիլ եւ ժողովուրդին մէջ արմատացած մահատու որոմները խլել, որոնք գլխաւորապէս երկու տարրերէ կը բաղկանան այսինքն՝ *տգիտութիւն եւ կղերին օրինազանցութիւնը*

Ձեր թարգմանութիւնը գիտութեան մասին թէեւ համր է, սակայն կղերն օրինաւորութեան կոչող որոտնդոստ փողարն է:

Մեր կղերի արդի վիճակը կրկին տեսութեամբ քննելով երկու հիմնական զեղծումներ կը զտնենք հոն, առաջին, շռայլութիւն եւ պահանջք, որ նիւթապէս ժողովուրդը կը կոդոպտէ. երկրորդ, անիշխանութիւն որ բարոյապէս ընկերութիւնը կ'սպառէ....։

Այն ակնարկ ճշմարտութիւններու ներհակ կոդմին յանգելով թերեւս զտնուին տեսակ մը խորհողներ որոնք մեզ հերքելու զուն գործեն, այն ատեն պիտի ստիպուինք նիւթական եկեղեցին ցուցնելու որ՝ իր հոյակապ շէնքով, ոսկեղէն եւ ադամանդեայ զարդերով կը պարծի եւ իր առատ հասոյթով կրօնաւորը կը շրուի ու կը կշտանայ, մինչդեռ անդին դպրոցը կը փլչի, վարժապետն անօթի կը հոգեւարէ, տդան կը հիւծի եւ կինը պատիւը կը ծախէ հաց գնելու համար....։ Պիտի ստիպուինք կղերին իշխանութեան եղանակը բացատրել, որ

գլխովին անիշխանութիւն մ'է օրէնքի եւ դրութեանց չբաւո-
րութեան եւ ըստ քմաց գործադրուող սովորութիւններու պատ-
ճառաւ, որմէ կը հետեւի ժողովուրդին բարոյական մահը,
ըստ որում նոյն անիշխանութեան ներքեւ կը կատաւարուի նա-
Վ. Հիւկոի ՊԱՊԸ՝ կղերին կոչումը եւ իր պարտաւորու-
թիւնները կը բացատրէ, եկեղեցին աղքատիկ յարկերու մէջ
կը նիմնէ եւ Ցիսուսի հարազատ աշակերտը կը հանդիսանայ,
արեւելեան եպիսկոպոսը կը յանդիմանէ, կը խրատէ, Այ-
տարարանի բացած ճամբէն անոր խոտորիլը կը ցուցնէ,
եւ հոչակաւոր բանաստեղծին այս գործը ժողովուրդին ամ-
բողջութենէն անմամն համակրութիւններով կ'ընդունուի եւ
որով աղքատը կ'սփոփի, անմխիթարը կ'ուրախանայ, եւ
կղերը կը մտածէ։

Հետեւաբար կը շնորհաւորեմ ձեր թարգմանութիւնը որ՝ մեր
ազգին հրաշալի տաղերգութեան մը հաշակն ընծայելու զովելի
միջոցն ըլլալէ զատ՝ մեծ օգուտներ պիտի մատակարարէ։

Ընդունեցէք բարեկամ, իմ յարգանաց խորին հաւաստին։

Իզմիր, 14 Դեկտեմբեր 1878։

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԳԱՊ

ՊԱՊ

—

ՏԵՍԱՐՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

—

ԳԻՐՔՈՒՆ

—

ՎԱՏԻԿԱՆ ։ ՍԷՆԷՍԿ ՊԱՊԻ ։ ԳԻՇԵԼ

—

ՊԱՊԸ, ԱՆԿՈՂՈՅՆ ՀԵՂ ։

Ա՛Հ, ԿԸՆՆՔԵՄ.—ՎԵՐՔԱՊԷՍ . . .

. . . . . .

ԿԸՆՆՔ

ԲԱՆՔ Ի ՅԵՐԿԻՆ ԱՍՏՂԱՍԱՐԴ

Ո՛ դուք արք և կանայք ննջեցեալք։
Ա՛լ հանդիր ո՛ խառվաւմ դու հոգւոց տխրաբեկ։
Հանդչեցեալք դուք ո՛ չարք, ա՛լ բաւ է՝ դո՛ւլ դադար։
Յոգնած եք դուք հարկաւ, զի կ՚ատէք միշտ զիրար։
Ժամ է արդ հանգստի՝ այր երկիր տայ նշան։
Երկնայինն առաքէ զիւր բոցն առ սիրտ մարդկան։
Մտածումն է բակլում, զի երազն է մերձ, մօտ։
Մի՛ կարծէր քեզ ո՛ մարդ սուղեալ ի յանծանօթ,
Գիտնալով թ՚ արդար ես՝ դու ճանչես ամեն ինչ.
Բազդն անձաւն է մթին իսկ հոգին զամբարն ջինջ,
Ցեր խղճիւ անսպառ զորբութիւնն մարդկային
Կը զօդէ զենիթի սպիտակ փայլումին։
Քոյդ գլուխ կցուած է ճաճանչով մ՚երկինքին։
Կեանքը մի դրքոյկ է ծալլուած մթադին՝
Զոր կարդայ մարդն յիւր մահ և հեգէ յիւրն ի քուն։
Եւ աղէ՛ տխրալի թալկացում մ՚է մեր քուն։
Հոս ձայներ, հոն քայլեր, աղմկումն քառվալիք.
Իրերաց խառնուին դղրդիւն, սոպռ ալիք,
Խուռն ամբոխք հօտք հանդարտ զուարթաթիւռ մեղ-
ուաց պարք,
Ա՛յս ամենն ընթանայ յերկնային նպատակ։
Կենդանիք(1) ունին միշտ նոյն շղթան ի յոտին։
Զգա՛ հովիւ դու դառին արժանիք թանկագին։
Դիւրաբեկ դուք զօրեղք ջանացէք որ սատուեր

(1)Ապրող, կեանք ունեցող, vivant.

Թոյլ տայ ձեզ։ Անդունդը զայրոյթով է լեցուէր
Կըսպառնայ անդունդը, այլ ընդդէմ հզօրին։
Եւ հիւլէն իրաւամբ կըխոկայ անդունդին
Ահեղ լռութեան վրայ, երբ նա կայ ի նինջ, քուն,
Հանդերուք տառապանք, ոճիրք և բարութիւն
Ընդ երկնիւք հրաշագեղ և փայլուն, վճիտ, ջինջ։
Երանի՛ այն մարդուն որ կըզդայ յիւրն ի նինջ
Թէ երկրիս վերուք բարձրացած են աստղունք
Պաշտպանել ըզտկարն, ըզխոնարհն և իւրց տունք,
Երանի՛ ոյր ջանայ իմանալ և որ զգայ
Թէ անհուն մի խրատ, մինչ նենջէ, վար իջնայ։
Զգեցէք անցնիլ ձեր վերուէն աստեղց պարք,
Եւ քնացէք։ Ո՛վ մարդիկ, իշխանք, մեծք և թշուառք
Նմանողք ուրուին՝ յիւր պատան սոյն ժամուն
Երազին երկիւղը ունեցէք ի ձեր քուն։
Թող հսկէ ձեզ հոգին։

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

✝

ԱՐՔԱՅՔ ՄՏԱՆԵՆ

Արքայ—Ողջոյն Պապ, մեք եմք
ամենակարողք, թագաւորք, տէարք
Պապ— Ողջոյն, արք։
Արք— Քահանայ, մեք արքայք եմք։
Պապ— Ընդէ՞ր։
Արք— Մեք խոպառ արքայներ։
Պապ— Իսկ Աստուա՞ծ։
Արք— Գիտես որ երկրիս վրայ կան լեռներ։
Պապ— Աստուծոյ բարձրութիւն լոկ մի դաշտ կըտեսնեմ։

Աբ*— Մեծ եմք մեք և յաղթող և զօրեղ։
Պապ— Ամեն ինչ ստուերը է մարդկային։
Աբ*ոյ*—Ընտրեալներ եմք մեք։
Պապ— Մարդ մարդոյ է հաւասար։
Աբ*ոյ*—Մեք այն եմք ինչ որ են Քորեբք(1) և Կալկալ(2)
Մեք լերանց Հշղթայ մ՝եմք վեհապանծ.
Հորիզոնն եմք մեք բուն Աստուծմէ ստեղծուած։

Պապ— Լերինք են լուսապատ, իսկ արքայք մթ ամած։
Զարքայս ոչ կարդեց Աստուած։
Աբ*— Եւ դու իսկ չէ՞ս արքայ։
Պապ— Ե՞ս, իշխեալ, ոչ երբէք։
Աբ*— Ուրեմն ի՞նչ կընես դու։
Պապ— Կըսիրեմ։

†

ՊԱՊԸ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՍԵՄՈՑ ՎՐԱՅ

Կըխօսիմ առ Սիթէ(3), կըխօսիմ առ տիեզերը։

Լսեցէ՛ք կենդանի՛ք վարակեալք ի ստուերը,
Զոր այնքան շատ ատեն մոլորեց վատ խաբկանք.
Գաւազանն է չնչին, ծիրանին է անարդ,
Գահն է սին։ Ոյք որ է՛ք, որդի՛ք Հօր, ականջ տո՛ւք.
Զի՛ք ինչ քաղցր, անթափանց, մեծափառ ընդ երկնի՛ք.
Այլ մի ծիրանի—սէր. այլ մի գահ—սրբութիւն։
Առաւօտն և մութ գիշեր ներկայ են մէջ մարդուն
Զերդ երկու մարտադիրք պատրաստ զինքեանս ջնջել.
Կրօնաւորն՝ զեկավար լինիլ պարտ է ընտել

---

(1) Քորեբ լեռ՝ որոյ վրայ Մովսես զԱստուած տեսաւ.
(2) Քաղաք ի Հրեաստան (Բաղքաղա)
(3) Բարիզի մէջ քաղ մ՝է, որոյ վրայ շինուած է Նօթրդամ— Տամ եկեղեցին։

Առ ի լոյս, զի հոգին լիցի միշտ լուսազարդ.
Բօրն ամեն ինչ կ'ասի—մարդ, ծաղիկ և սաղարթ,
Եւ խոկում. ժամ է զի եղիցի այդն արդար.
Եւ Աստուած չըյանձնեց մեզ իրեն տունն տաճար՝
(Ուղղութիւն) առ ի կեալ անկէ դուրս, և բզվիշտ
Շատցունել, և ներհակ մեկնել զինդիր միշտ։
Ո՛ դուք իմ բարեկամք, կոյր մ'եմ ես ձեզ դունակ.
Զեմ ճանչնար զմարդ, զԱստուած և զաշխարհ։ Դրին թագ-
Եռակի յիմ ճակատ, որոյ եմ անդիտակ։
Նա՝ զոր պապ կըկոչեն պաճոյճով է վարակ,
Ինձ ծառայ կըթուին կենդանի.ք, եղբարքն իմ.
Զեմ գիտեր թէ ինչու յայս պալատ բնակիմ.
Զեմ գիտեր թէ ինչու կրեմ թագ արքունի,
Տէր տէրանց կոչեն զիս, դերագոյն դըլուխ մի,
Կամ իշխան ինքնակալ՝ զոր ընտրած է երկինք։
Այլ ականջ տուէ.ք ինձ, ժողովուրդ և ազգինք,
Թշուառ մ'եմ։ Արդ մեկնիմ։ Կըլքեմ զայս պալատ,
Եւ ոսկւոյն ներեալուն չեմ երբէ.ք յուսահատ,
Բուսով եմ որ ամեն այս դանձեր, փառքերն հեշտ,
Այս բռնի կողոպուտ.ք՝ որոց տամ զիմ հրաժեշտ,
Զ'անիծեն զիս պիտի ապրելուս թուլամիտ
Ծիրանւոյս մէջ, զիս՝ որ պարտիմ կեալ ի խրճիթ։
Խղճմտանքն մարդկային է իմ.քոյր, և իսկ արդ
Կըխօսիմ ես առ նա, իմ պարտ.քս է ատել զվատ՝
Այլ ոչ զչարն. ա՛լ ես լոկ եմ մ'աբբայ
Զերթ Բարսեղ, զերթ Անտոն և կամ զերթ Հոնորա։
Զըհագնիմ ա՛լ պիտի ես սանդալն՝ ուր սուրբ խաչ
Կըսոսկայ արքայից համբոյրէն չարառաջ(1)։

(1) Գայտնի է անցուղտ որ սրբազան պապին, պալատան մէջ հագած ոտից ամանին վրայ բանկագին խաչ մը կայ, զոր կրնամբուրեն այցելուբեան գացող բազաւորք եւ իշխանք. մինչդեռ ինքն իր տեղը բազմած ոտքը կ'երկարէ բազաւորաց շրթունքին։

Նոյ երբեմն երաղով դուրս եկաւ տապանէն։
Նոյնպէս ես կըմեկնիմ, և կերթամ օն անդէն
Ի յերկիր, ըստ գիպի, բարձրաբերձ երկնից տակ,
Պայծառ յօդն, ի մրրիկ, ունելով ինձ վերմակ
(Թէ հաճի երկինք յայս) փոթորիկն, անձրևն, ուղխ,
Զգիտելով թ՝ ի գիշեր ո՞ւր եդից զիմ գլուխ,
Լոկ բոպէ ունելով, և հակիրճ են բոպէքն։
Գիտեմ մարդն տառապի. և ես արդ ածեմ թեկն
Աղեկոծ մտքերու, և սրտից յուսահատ.
Կըփութամ ի գիւղակս, ի ստուեր, յանապատ,
Մացառաց, խուռոց մէջ, կամ ի գուբ և ի փոս,
Թափառիլ զինչ վերին թափառիկն այն Քրիստոս։
Որ ոչ ինչ ունի ոք, նա զաշխարհ կըշահի,
Եթէ ժուռ դայ ի մէջ մարդկութեան տխրութեի,
Եթէ սիրա վաստակի, թ՝ աճում տայ հաւատոց,
Թ՝ օրինակ լինի նա հոգեշահ խրատուց։
Թողում զհող առ արքայս, Ռոմայուոց ըզհռովմ,
Եւ մտնեմ՝ առ Աստուած ես, այսինքն առ ի մարդ։
Թոյլ տուր ինձ ժողովուրդ, ինաս բարեաւ ո՛ դու Ռոմ։

†

ՍԻՆՀՈԴՈՍ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

Պատրիարք (արևելեան) եռածիր Լեգեոն ի Ճակոպ,
Հայոց ազգային հանգուսպով, եպիսկոպոս
ի շուրջն, սաղաւարտ և շուրջառ ոսկիքն։

Պատրիարք։

Երդեցէք,
Օրհնութիւն և խրախճանք, ո՛ աղէնք երդեցէք,
Երդեցէք լերանց վրայ, երդեցէք մէջ հովտից։
Սապաօթն ամուսին, Եկեղեցին կողակից,
Ժողովուրդ, առաքեալն եմ, կ՝օրհնեմ ես զերկին։

Զեռքը գայսեաց խաչ մը բռնած ան հագուստով մարդ մը կը կենդանի։

Մարդը։

Օրհնեալ լաւ է զերկին, լաւագոյն օրհնեալ դժոխ։

Պատրիարքը։

Դժոխ

Մարդը։

Այո՛, դժոխ, քահանայ, զորամայեղջն,
Օրհնեա զնա։ Օրհնեա՛ դու զարտասուս զսիրան անկեղծ՝
Այլ հիւծեալ. ուր չարը կռուի 'նդ դէմ բարին.
Օրհնեա՛ դու զանանկութիւն, օրհնեա՛ զքուրծ,
զմահիճ չարին,
Օրհնեա՛ զբանտ՝ որ չղթան խորտակի ահռելի.
Օրհնեա՛ զսիրտ սև խոնարհ, և տկարն ըզհոգի։
Օրհնեա՛ դու զայս ամենն՝ որ չընկալան զաղօթ
Քոյ, օրհնեա՛ ըզզրկեալս և ըզարուսն անծանօթ,
Եւ զամբողջն աղէտիցս, որ յերկիր է դումարդ
Վարձուց. օրհնեա՛ զդժոխ, օրհնեա՛ դու զթշուառ մարդ։

Պապը— Ո՞վ այս մարդ,
Մարդը— Պատրիարքդ Ասիոյ, պատրիդն Արևմտեան
Ողջունէ զքեզ, և ես եղբայրդ եմ։ Լեր խոհեմ,
Լեր խոհուն. զի գիտցիր, քահանայ, թ' Աստուած կայ։

Պապը— Դո՞ւք էք Հայը, զի՞ 'թիկունդ այդ պատան։
Պապ— Տխուր եմ։
Պապը— Դո՞ւ տխուր, դու պէտ մ'ես երկրի վրայ։
Պապ— Աւա՜ղ։
Պապը— Դո՞ւ տխուր, և ընդէ՞ր տխուր ես։
Պապ— Զի աշխարհս տխուր է իսկ դու 'րախ ես ի՛քեզ։

(Քայլ մը յառաջ հ՚երթայ և ուշի-
պարիարտը կարդէ)

Կրօնաւոր , մարդոց մէջ լի է վիշան և տրտունջ ,
Մինչ պաճոյճըն զաղիր քոյդ զանձամբ պատէ շուրջ ։
Օ՚ն ի բաց զարդերէդ ,
Հանէ՚ թագդ այդ գլխէդ ։
Այդ քոյ թագ նեղիչ է լուսեղէն պսակի ։
Հարկ է ՚նտրել զլոյս վերին , երկրայինն քան զոսկի ։
Գիտցիր ո՛ հովիւ զուարթ որ աղնիք դողդոջեն ·
Գիտցիր զի երկինք տմոյն ունի ժամ որք հնչեն
Ըղսեաւ դոյժն օրրանաց և ըղբօթ նորածնից ։
Զդոյշ լեր յանմեղաց՝ որք խաղ են քոյ նզովից ։
Վախցիր դու բորբոքող չարէն՝ զոր կ՚արծարծեն
Քոյդ պատիր այդ փառքեր , ցանկութիւնքդ ապօրէն։
Նզբայրներ , չբլամք բնաւ կրօնաւոր չարազդաց ։
Զ՚հեռանիմք արքայից՝ որք դողնան յիրերաց
Սիթրաղլուրկ կամ ըղմեց , կամ զԱլլաս և Պերլէն ։
Կրօնաւոր դանձդ ոՐմէ շահեցար ։ —Աղքատէն ։
Երբ ոսկին լեցուի ՝ քսակդ հեռանայ սրտէդ Տէր ։
Գիտցիր որ կան նօթիք և ցուրտէն մնողներ ·
Մանկամարդք թափառին մութին մէջ ի գիշեր ։
Քոյդ վտաւակ, քոյդ նափորտ թանկագին քոյդ քարեր,
Քոյդ հանդերձ՝ որոյ դէմ նուազի արեգակ ,
Են մութին մէջ տալրոյ սեւադէմ ուրուականք ,
Որք բռնեն զՅիսուս յիւրն ի մտաբ , և տան խոց ։
Գիտցիր զի կինեերքը յօտարին դիմեն ծոց ,
Զի հարկ է յանձն առնուլ, հարկ է որ նա տալրի ,
Զի հարուստան է մոլի , և աղքատն անօթի ։
Ի՞նչ օգուտ քեզ դիզել ի գզրոց քոյ՝ փափուկ։
Թաւ կերպաս , և մետաքս , կամ դիպակ և ճամուկ ,
Եւ ոսկեայ սաղաւարտ · Էր դզրոցդ այդ ընուն
Շուրջառներ պճնաղարդ՝ զերթ ճաճանչ շողշողուն ։

Ո՛վ աղքատք որ հեծէք, ո՛ աղնիւ թիւապարտք ;
Այդ դանձեր, ի ձեզ սուրբ, իսկ ի մեզ անարդարք ,
Այդ փայլուն անդամանդ որ շողայ թագին վրան ,
Այդ ղմրուխտ՝ ուր կարծես թափառի ծոցն համայն ;
Այդ պաճոյճք սեթևեթ , ակնախտիղ քարինքդ այդ
Ձեր արիւնն են ատոնք , և ցամքած ստեանց կաթ ,
Դողդոջիւնն են դոքա մանկանց մերկ , անվառակ ,
Ձեր գլորումն են դոքա անդնդոցն ի յատակ ։
Աղքատներ այդ պաճոյճք , զոր կընեն կրօնականք ,
Ներկայեն զոր ինչ դուք չունիք այժմ, ձեր ՝ն կեանք
Ձեր տանց վարձ, ձեր ածուխ, ձեր կրակն անհրաժեշտ
հարկ ,
Ձեր սրտին արժանիքն որ մերժէ միշտ զանարդ ,
Ձեր վաստակ որ աճի միջոցաւ խնայոտ ,
Ձեր ուրախ ժամ, կանանց պատիւ և քոյդ տոնթ
Կրօնաւոր.—Եթե դարձուր այդ դանձերն սղքատաց ,
Զարդն անոնց կըվայլէ , մեզ՝ հագուստ պատառուած։
Ի՞նչ, մինչդեռ երկնայինն ի բարձուստ կրխորհի ,
Մինչդեռ նա անդադար , և առանց վախճանի
Կըսփռէ լոյս անհուն և զաստեղս կըպահէ
Չի ամենքն ապրին , և յապացոյց թէ դոյ է ։
Մինչդեռ յայդ ի ոտուէր , ուր վաղէ մէդէոր ,
Նա զմեզ կրդիտէ իւր բբօք լուսաւոր ,
Մինչ յերկին ն՝աւելի կըշարէ աստեղց բոյլ,
Աւելի ճառագայթ · ձայն չշունչ հուր և ցող,
Աւելի հրաշալիք յեղերս աւազախիտ
Ի լերինս , ի յանտառս զոր մարդ ածէ ոչ՝ միտ ։
Մինչդեռ ն՝անճառելի այդ էակն է ահա ,
Մեք ծերերս , կրօնաւորքս պաճուճեալ՝ Ֆալաալ ,
Աւելի մեք պճնեալ գոհարիւք քան մի բոզ,
Հակիմք առ կեղծ բարիս , առ ցնոր մեր դոռոզ,
Մինչ ամբոխն մարդերու կըհեծեն ի թախիծ ,
Եւ մինչ նենգն դառնաղէտ կըշատնայ մէջ սրտից ,

Մինչդեռ սոնձ ժանտադէմ ատամամբ սոսկառիթ
Կործանէ զգործանոց, և զամբարս և զխրճիթ,
Մեք մնեմք ըզկոլգոնդ(1) առ հաճոյս ոչնչի,
Եւ այս դառն ատենին մոլութիւնը կ'ածի,
Եւ երկնի աղաւնիք սև արծուոց կըփոխուին,
Եւ կանայքն այն վտիտ այլ պարկեշտ սիրադին,
Ծաղիկներն այն սիրոյ, համեստութեան կակաչք
Ի յագուրդ ձեր յիմար հաճոյից անքանակ
Զրկուին, աղէ՛, իւրոյ անմեղութիւններէն,
Զրկուին և իւրոց առաքինութիւններէն։
Կըլսէ՞ք դուք ասոնք, կիմանա՞ք ինչ կըսեմ,
Գիտեմ ծանր կըդտնէք ըսածներս։ Այլ երբեմն
Տէրն այսպէս խօսեցաւ լերանց վրայ ցնորողաց.
Եւ մեք երբ ի խորան նստեցանք ըռակաց
Կրօնականքս՝ ոչ երբէք լինելու համար դեռք,
Եղբարք իմ՝, սիրեմք միշտ, սիրեմք միշտ, ոհ սիրեմք։

Քահանայք մեզ վայլէ սև քուրձ, և փայտեայ խաչն,
Հպարտութիւն ի յարքայս, և Աստուծոյ առաջն
Թող ընդ միշտ և յաստայն հոգիներն խոնարհին.
Ի՞նչ, արքայք անիւն են և դուք սեռն էք սայլին.
Ժողովուրդն ընդ ոտիւք է ձեր, զի նա հիմն է,
Եւ գլորէք դուք ի նա զոր ինչ զայն կըճմլէ։
Գիտցէք ձեր մեծութիւնք ես անկումն։ Գիտցէք դուք
Զի մեզայ սոսկալի և տխուր բաղմութիւնք
Լնուն ձեր բաղդն ու փառք, ո թանգարք տաճարի,
Եւ Յիսուս (յիւրն իկող հարուածով նիզակի)
Խոյս տուաւ ծածկելով իւր դէմքը, զի չկարայ
Տեսնել զազգն անօթի կըերին տակ կշտացած,

(1) Հնդկաստանի մէջ քաղաք մ'է Կոլգոնդը որոյ մօտերին անդամանդ եւ բանկազին քարեր կըգտնուին։ Կ'երեւի թէ հեղինակը գանձի եւ հարստութեան նպատակաւ գործածած է։

Զկարելով տեսնել զայս Քրիստոս ծածկեց զանձն
Եւ գնաց։ Զի 'ստ նորա կղերին անդամանդն
Ունի այն շոգիւնք՝ զոր ունին աչք գայլին։
Ո՛ շուրջառ բրդ եղէն, ո՛ սուրբ քուրձ կղերին,
Լեր դու իմ շուքն ու փառք։ Կըզդամ յայս ի Հագուստ
Մտանել հոգւոյն՝ որ ծիրանիէն տայ փոխուստ։
Կրօնաւորն է վսեմ թխորակ պատանքով,
Ն՝ օրինակ է պատուոյ զգեստուցն այդ ձևով,
Պպասարկու աղքատին, դատաւոր արքայի։
Որքան նա տկար է՝ հարկ է իշխանն երկնչի։
Զի ոյժովն Աստուծոյ են տկարք զօրապինդ։
Իւր զգեստ թխադոյն յարգի է յար ընդ միշտ
Ամեն տեղ, թէ ի ցաւս, ի տագնապ և ի սուգ,
Եւ երբ ցնցէ նա զայն, կըթափէ նա աստղունք։
Կըթափէ նա բարին, ճշմարիտն, գեղեցիկ։
Կրօնաւորք՝ ձեր դանձեր ոճիրք են ակն յայտնիք։
Միթէ ձեր սիրտք չար են։ Ոչ, գլուխք ձեր են խիստք։
Եղբարք, ես ալ երբեմն ունէի այդ դարշ իրք,
Մարգարիտ և շարիւղ և յակինթ և զմրուխտ։
Այո՛, ես ըզդոստ ունէի յիմ հագուստ,
Ցիմ գրպան, յիմ հոգի, այլ զանոնք պարպեցի
Ես իսկոյն ի գրպանս աղքատաց անօթի։

Պատրիարքը։

Վարդապետ, Տէր դու մեծ, կրօնապետ,
Գերագոյն դու մեծ պապ ինքնակալ գերակայ,
Օրինաց տախտակներն են մի գիրք պղնձեայ։
Ոչ ինչ չէ կարող զայնս փոփոխել, ոչ իսկ դու։

Եպիսկոպոս մը

Հարկ է որ ճգնի մարդ, լոյսն առնէ Աստուծոյ։

Թող խատղէ տաճարին ոսկին զաչս աղքատին ։
Մարդ՝ բիտն հարկ է առ Ծէս, և աստղունք առ երկին.
Հարկ է զի կենդանիք, ամբոխք և զուարթ մեղուն
Թռչտին ակնաղարդ թագերուն ի շողիւն,
Այս շողիւնն օգտակար է անոնց յիւրց օր չար ։
Լաւ է չքեղ տաճար, խեղճ խորանն է ճշմարտակար ։
Արժան է՝ զի հովիւ ծագի զինչ արեգ, հուր ։

Այլ եպիսկոպոս

Զդոյշ մեք երբ խօսիմք զարքայից. նոցա թուր
Կը՛ձգէ դրեա թէ նոյն ստուերն զերթ մեր խաչ.
Տաճարին կատարքն են արքայք, հիմն է Աստուած,
Կործանի Աստուած՝ երբ թագաւորք անկանին ։

Այլ եպիսկոպոս

Ամբոխը ստեղծուած է
Պակս տիրոջ, թէ զինուոր, դատաւոր, մարդարէ.
Կրօնականն առաջինն է տէրանց, և երկրորդ
Թագաւորն ։

Այլ եպիսկոպոս

Պինդ արօրն զակօսը կընէ յորդ՝.
Պատառեմք ։ Այս կերպով կրցանուին, հիմնուին,
Եւ հասկը լաւ կըլլայ երբ արմատն է խորին ։

Այլ եպիսկոպոս

Եղբա՛ր, Տէր չուզեց բնաւ որ ասի հասկցուի ։

Այլ եպիսկոպոս

Ար.քայութիւնն երկնից է հոգւոջը աղքատի.
Արդ, հարկ չէ՞ շատ դպրոց, ուսմունք բնաւ,
Լոկ մի գիրք ։

Ս.Յ. եպիսկոպոս

Վասն աղդաց է օրէնք լինել յաժ.ք և անկիրթ.ք,
Երբ նոքա ծնրադիր յաստիճանս տաճարին
Դէպի մեղ ելանեն, բարձրացումն է նոցին։

Ս.Յ. եպիսկոպոս

Ծէսքն դուրս որ և է մի խորհուրդ է որոմ։
Ուղղութիւնն է ուղիղ այս, և ճիշտն՝ զոր ես գոմ
Հաստատել։ Անէծ.ք միշտ մարդերու ապստամբ։

Ս.Յ. եպիսկոպոս

Մենք ունիմք մեր ձեռ.քը լոյսն ահեղ զօրութեամբ,
Հարկ է զի կամ ցոլայ և կամ այրէ այդ լոյս։
Քահանայն ապաշնորհ է տիրոջ թէ տայ խոյս,
Կամ թէ վարանի առաջի ամբարշտին
Հրոյ ճարակ տալ մինչև զսոսկալի կոյտ փայտին։(1)

Պատրիարքը

Զոր ինչ այժմ կոչեն Աղատութիւն զեղծումմ՝է։
Եւ այդ է որ կրսէ ահեղն այն Փերովբէ
Որ ի պատն տաճարին յոտին կայ։ Հաւատացէ՛ք։
Լերո՛ւ.ք սիրտ դողացող և ճակատ.ք կորաբեկ,
Օ՜ն, հնազանդ։ Իշխանն է քահանայ. քահանայն՝
Է՛ մ՝ իշխան։ Իմանալ խնդրելը, խնդրել զայն,
Կամ խորհիլն՝ է մ՝ արդելք Աստուծոյ։ Ա՛զգ մարդկան
Որ ահեղ, սոսկառիթ հողմերուն անպայման
Դիմադրես՝ դու ունիս մի հոգի անճարակ։
Կ՝անիծէ Աստուած ձեր միտք, ջանքերն և վաստակ,

(1) Փայտակոյտ որոյ վրայ կայրէին հաւատաքննական ատեանների դատապարտեալք։ Bücher

Նաև ձերն իրաւունք՝ քոյր նախկինն այն մեղաց,
Եւ ձեր սին քայլափոխ՝ սոսկապէս լափիզուած
Ծծմբոյ լիճէն դուրս ելլող հրոյ լեզուէն։
Սոքա են ուղղութիւնքն՝ որք ելան անդունդէն
Այն օրն՝ ուր ի Բորեբ որոտումն տուաւ փայլ։

Պապը։

Եղբայրնե՛ր, հաւատացէ՛ք, ես զարթեայ քունէս ա՛լ։

Եպիսկոպոսք

Ի՞նչ ըսել կը կամի՛ք։

Պատրիարքը

Դուք ի՞նչ բան կըխորհի՛ք։

Պապը

Ձեմ հաւատար ա՛լ միոյն ձեր խօսից։

Պատրիարքը

Աղէ՛, դուք լինիջի՛ք մի ամօթ ահռելի
Ձեր շքեղ նախորդից։

Պապը

Ձգացի
Մի մեծ դժգոհութիւն ի ստուերին վրդովող։

Պատրիարքը

Ղեկավարն անճարտար, նաւն է նա ընկղմող։
Մի փոխէ՛ք ձեր ուղին, ո՛վ հայր մի՛ ընթանաք
Դուք ի ստուեր, կամ ընդ մերձ մեռելին մի՛ քայլատաք։

Պապը

Կ՝ընթանամ դէպ ի կեանք։

Պատրիարքը

Այլ հաշիւ տալ է հարկ։

Պապը

Անշուշտ այն։

Պատրիարքը

Զմոռաւ ուծ զերկին։ Կ՝անկանիս անտի դուն։

Պապը

Ելանեմ ես առ այն։

Եպիսկոպոսք

Ո՛վ տխուր կուրութիւն։

Պապը

Ասեմ ձեզ թէ տեսնեմ։
Էի ես մ՝իկատար ոսկեշող փառադէմ,
Ի խրախճան, ի տաղերգ, խնկալից յօրհնութիւն։
Զգացի անդ իսկոյն ես հոգւոց կշիռն անհուն.
Եւ ինչայ ես անտի գիտնալով թ՝ելէի։
Զունի ծէսն այլ նեցուկ, այլ մոյթ եկեղեցի,
Թէ ոչ մեր տկարն ոյժ. զայն ընեմք մեք անբիծ։
Տեսի ես, այո՛, վիշտն, տեսի ես, այո՛, բիծն,
Ես բարին գեռնամած տեսի և չարն կանգուն,
Եւ քնացայ։ Սեաւ երկինք, ոճիրք են տարածուն,
Միայն մի յանցապարտ կայ՝ է նա հաշուեպարտ։
Տեսի զվիշտս բազմաթիւ աւաղուց քան ըղհատ։

Եւ զոճիրս՝ բազմախիտ անտառին քան ըղձիւզս ,
Տեսի պիղծ խնճոյքներ , զսրբութիւնն ի ճգունս ,
Եւ ըսի ինքնիրենս , տեսնելով ես յաչխարհս ,
Լի անարդ շահադէտս , և զաղիր , դարշ թանգարս .
Կրօնաւորդ այդ հակեալ յոխորտիւք յոսկի , գանձ ,
Դատաւորդ՝ որ խնդրէ մի պարգև ձայնիւ ցած ,
Աղջիկդ այդ՝ յաչս յիմար , և կամայդ գնչուհին ,
Ի՞նչ ծախեն դոքա անդ ։ Իւրց հոգին ։ Ո՛չ իմինն ։
Յայնժամ ես զարհուրեալ . ետու խոյս , և անդէն
Ուղեցի լինել բարի , խլել զմեղս յինէն ,
Բժշկել և փրկել , խափանել ըզչարիս ,
Օրհնել և շնչելի առնել զՑէրն առ մարդիկս ։

Պատրիարքն

Դուք ունիք մի պարտիք և այն է շանթհարել։

Պապը

Խրատել։

Պատրիարքը

Ցիշեա՛ դու զԱստուած վրիժառուս ։

Պապը

Ցիշեմ զնահատակն այն Քրիստոս ։

Պատրիարքը

Զթադաւորն . . . . ։

Պապը

Ամբարիշտ են աթոռք երբ դահի կրփոխուին ։
Կ'ելչեմ մերկ Ցիսուսը , արքայն , կղերն հրաժարին ։
Ունիմ ձեռքս , իբր կղեր , Ցիսուսին ես ղեկեդ ,
Մի գաւազան իբր արքայ . և վասն մարդկան հէդ

Եմ ես լոկ մի իշխան՝ հնաղանդ իշխանաց,
Շնորհատու, համամիտ փոսն իմոց դաւառաց,
Ծոգմոգն եմ հզօրին, զիջումի եմ պատրաստ,
Զօրութիւնն կղերին կուտայ մի ահասաստ
Անդրադարձ գերութեան։ Քահանայք, չեմ ես բնաւ
Բաժնեկից տանջանաց և չարեացն այն անբաւ
Աղէտից և սպանչաց, և երբէք չեմ ուզեր
Բաղմիլ ես ի յարքայսդ՝ ոյց բաժինն է գիշեր։
Ես սիրեմ։ Զդամ յիս փառաւոր լոյսն այն, կեանք։

Եպիսկոպոսք

Առաջնորդ լեր դու մեզ, լեր սակայն հետևորդ։
Հարկ է ոք հետևի՝ երբ լինի ռահահորդ։

Պապը

Երբէք։ Ես դուրս ելայ լի ահիւ և սոսկմամբ
Ձեր ամբողջ ստուերէն։ Ըսին ինձ նկատմամբ,
—Ո՛վ երկիր, այս մարդը տածէր մի դաղափար
Այնքան վեհ, և մեծ՝ զոր ստուերն իսկ չէր զգար,
Նշոյլ սուրբ ի վերևն անդունդին սրտից մութ.
Հակառակ հողմոց սոպռ և յաղթող շուտ ընդ փոյթ,
Հակառակ հողմոց շուտ դադարող՝ էր այդ մարդն
Խորհրդաւոր մոգը, որոյ անհրաժեշտ պարան
Էր կցել ըզհոգիս առ երկին—մի հանգոյց
Ընդ կայծն դողդողուն և ընդ նաւամատոյց,
Ընդ անդունդն և ընդ մարդ նշոյլի յարաբեր։
Աղէ՛, զի վայրապար և ունայն արձաներ
Որ.ք կոչուին տեարք, իշխանք, ինքնակալ կամ կեսար,
Քանզի սուտ ասառածներ զրոս ձևած է վիթար,
Ըստ դիպի յաղթողներ, կամ ծնեալք ըստ դիպի,
Զի հզօրք սնամիտք՝ ոյք որս են ոչնչի՝
Եկին զնա դտնելու, ըզհոկողն ասեմ, նա՝

Որ չունի 'նչ երաւունք՝ այլ կարդալ Ովհաննա,
Եւ մատիւք ցուցանել ըղձոդին երկնային,
Նա, որդի առւօտին, շնչելով զայդ հոգին,
Որ պարտի մնացեալ, արտասուել ընդ աղէտ,
Առ ի գութ շրջելով ըղձոյսն միշտ, յաւէտ.
Աղէ՛. զի այդ արքայք, զի ահեղ սառուերքն այն,
Քանզի այդ աւերիչք և պատճառք կործանման
Եկին յիւր սեռան դրան, և կուլոյ հակամէտ՝
Ասին—լեր դու ընդ մեզ—Այդ մարդն է դոյտ հետ։
Օ՛ն, այդ մարդ (մինչ աշխարհ կըհիւծէր ի խաւար)
Իւր ահեղ գնորդայն ընծայէր՝ յիւր պաղար՝
Ճառագայթ լուսայեղց որ կուսար երկնից փայլ։
Ինք վեմ՝ վերընտիր ռահորդ յառաջագայլ,
Կ՝օրհներգէր զոսկալի լաւներն այն ժայթմանց,
Մի թանգար եղաւ դա՝ սա քառեակ սարկութեանց,
—Աղատութեան, պատուոյ, ուղղութեան, օրինաց։
Նա կ՝առնուր զդոյս աղդաց և կուսար թագակրաց,
Սպանչին նպատակն՝ կ՝աղօթէր, այլ ներհակ
Սպանելոյն։ Արձակեց սա չանթ առ աղաւնեակ։
Մի ծառան ըրաւ դա ըղձիսուսն Աթթիլայ։(1)
Ասին ինձ նկատմամբ—Տեսէք այդ մարդն ահա,
Դրամագլուխ ունէր նա մեր հոգին. կորանցուց.
Կընծադէր արշալոյսն, ծախած էր առաջուց.
Նա պղծեց զասաղն այդուց.
Ո՛չ, ո՛չ։

Պատրիարքը

Հայհոյէք դուք ով Պապ։

---

(1) Աբրիլա Ե. դարու մեջկասպից ծովու եգերքը գտնուող Հիւնք կամ Հունք կոչուած բարբարոս հս վայրենի ժողովրդեան բռնաւոր թագաւորն էր, որ Եւրոպայի վրայ արշաւեց, Այս թանդիչ ճիւաղը «պատուհաս Աստուծոյ» կըկոչուեր։ կըսեր նաեւ թէ իր ձիուն կոխած տեղը խոտ չըբուսնիր։

Պապը (մինելով)

Կեր կարծեմ ունիս քաղց։

(Հայցին կիսը կորելով փնանիին կոտրոց)

Տնանկը

Իսկ տաղաս։

Պապը։

Ա՛ռ և դայս

Տղան (ուրիշով)

Ո՛հ, ասի խիստ լաւ է։

Պապը (առ փնանին)

Տղան մի հրեշտակ է։
Թոռդ օրհնութիւնս առնէ։

Տնանկը

Ըրէ ինչ որ կուզես։

Պապը (խլաթին վրայ հատակ մը պարպելով)

Ահա տամ քեզ սատակ, որպէսզի լաթդ դնես։

Տնանկը

Նաև փայտ չունիմ։ Էս։

Պապը

Եւ ինչով հագցունես զաւակիդ և իւր մայր։
Եւ դուն իսկ ո՞վ եղբայր։ Այս կեանքն է դառն և չար։
Կուզեմ քեզ հայթայթել դորմ, վաստակ Օդն սառած
Սաստիկ է։ Եւ հիմայ խօսեսցուք ընդ Աստուած։

Պապը (մինելով)

Կեր կարծեմ ունիս քաղց։

(Հայցին կիսը կորելով փնանիին կոտրոց)

Տնանկը

Իսկ տաղաս։

Պապը։

Ա՛ռ և դայս

Տղան (ուրիշով)

Ո՛հ, ասի խիստ լաւ է։

Պապը (առ փնանին)

Տղան մի հրեշտակ է։
Թոռդ օրհնութիւնս առնէ։

Տնանկը

Ըրէ ինչ որ կուզես։

Պապը (խլաթին վրայ հատակ մը պարպելով)

Ահա տամ քեզ սատակ, որպէսզի լաթդ դնես։

Տնանկը

Նաև փայտ չունիմ։ Էս։

Պապը

Եւ ինչով հագցունես զաւակիդ և իւր մայր։
Եւ դուն իսկ ո՞վ եղբայր։ Այս կեանքն է դառն և չար։
Կուզեմ քեզ հայթայթել դորմ, վաստակ Օդն սառած
Սաստիկ է։ Եւ հիմայ խօսեսցուք ընդ Աստուած։

ՏնաՆկը

Հաւատամ առ Աստուած ։

✝

ՊԱՊՆ ԱՌ ԱՄԲՈԽ

Ի միջոյ տաղնապաց , և ճգանց , աղմկաց ,
Ի խորոց գիշերոյ , ցաւոց և արտասուաց ,
Եկայք դուք առ իս՝ որք տառապիք , դողդոջէք ,՝
Որք հիւծէք, որք հեծէք, որք վտիք, արտասուէք
Նեղվեալք և պարտեալք , հիւանդոտք և աղքատք ,
Եկայք դուք, եկայք դուք, եկայք դուք ով թշուառք։
Ի ձեզ եմ, և եմ մին ես ձեզմէ , և կըզդամ
Ցիմոսկերս ձեր տենդն՝ դուք որ կայք ի ճգնաժամ։
Եկայք դուք քրձապատք, դուք զրկեալք, դու ամբոխ,
Ձեր ամեն պիտոյիցն եմ ծառայն խոնարհող,
Ձեր բանտից մթապատ բանտարկեալքն եմ ես ,
Առաջինն եմ յարքայս , այլ յետինն եմ ի ձեզ։
Ձեր բաժինն ընտիրն է , մեհ է նա և վսեմ,
Զուր հարուստն է բարի, կամ արդար, կամ խոհեմ.
Որ բոկոտն է յաստիս՝ մերձ քայլէ ն՝ առ Աստուած ։
Քան կապոյտ զերկին՝ ասաղ տայ երկինն ամպամած ։
Սիրեմ ձեզ և չունիմ իրաւունք երկնային ,
Կղերն եմ իշխանին , իշխանն՝ եմ կղերին ։
Ես լոկ մի խեղճ մարդ եմ, և ամենքն ունին զիս ։
Տառապեալք թեկն ածէք , կաղաչեմ, դուք առ իս ։
Ջանամ քաղցր ըլլալու ։ Բաժանուիմք քաղցն ու բուք
Ծերունի եմ ի ծերս , ի մանկունս եմ մանուկ ։
Ես հաւն եմ հայրերու , որդին եմ մանուկին ,
Յարմարիմ ես ամեն տարիքի , և ունիմ
Ամեն կամք, բաղձանք, կիրք և ճաշակ ; ցանկութիւն ։
Ձերթ դառնուկ՝ զոր գրաւեն տերևունք խոտերուն ,

Գրաւուած եմ ի սդոց, յարտասուաց, կարօտից.
Կուզեմ ես ունենալ ըզբաժինն իմ վշտից.
Մասնակից եմ ամեն աղէտիցն ի յերկիր,
Լինելով մենակեացն՝ եմ տիեզերակիր։
Ո՛վ աղքատք տուէք ինձ, տուէք զոր ինչ ունիք—
Ձեր յարկերն հուրէ զուրկ, ձեր աւուրք վշտալիք,
Տուէք ինձ ձեր դոմերն, ցրտահար ձեր խշտեակ,
Տուէք ինձ երկինքը՝ ձեզուն տանցդ փլատակ։
Տուէք ինձ ամեն ինչ, դուք՝ որ ոչինչ ունիք։
Եկայք դուք, թշուառ մերկք, վիրաւորք և նօթիք
Քարշ ածեալք ի ցաւոց, վիճակէ յուսաբեկ.
Բերէք ինձ նենգն, ոխ, ցաւ սրտից ձեր բերէք,
Զի խառնեմ մի քիչ լոյս առ տխուր ձեր գիշեր,
Եւ ձեր ոխն, նենգութիւն դարձուցեմ ես ի սէր։
Եկէք քուրձք, հեծեծանք և զայրոյթք, տրտունջներ։
Ես և չար սև բաղդք՝ երկուքս ալ, որդ աեկներ,
Ո՛ւր տեղէ որ անցանք, բնութեամբ մեր յատուկ,
Ցուցինք . . . ն՝ անիրաւ է, ես ունիմ իրաւունք։
Անիրաւ՝ զի լայ մարդն, իրաւացն՝ զի սիրէ։
Սև բաղդք այն վսեմ օգուտն ունի, որ է
Սիրել տալ մարդերուն՝ որ քան են ընկճուած.
Սև բաղդք մթագին երկինքն է մեզ բացուած։
Հոգիներն յինքն ձգող փառասէրն եմ ես այն,
Զ'իմ պարտքս է լինել միշտ աղքատաց մի օճան։
Թէ ոք բնաւ չէ օգնած, ն՝ աղքատ մ'է բնաւին.
Ամեն ոք կարօտ է օգնութեանն երկնային.
Տառապեալք ինձ բերէք ձեր ամեն աղէտներ,
Ես նեցուկն եմ, օգնող բարեկամն և ընկեր։
Եկայք առ իս, եկայք ո՛ դժբաղդ դուք մարդիկ,
Բորոտներ, հիւանդոտք, կարօտեալք կսկծալիք,
Որ զրկեալ էք յոյսէ և լքեալ յօրինաց։
Ցաւն առ իս պատկանի։ Կոչեմ ես իմ դիմաց
Խռովայոյզ միտքն ու սիրտ, և հոգին լի խեթիւ։

Ես կամիմ (վարակեալ՝ վիշտերով բազմաթիւ ;
Որք ծնին յայս աշխարհ, ամեն տեղ անդադար)
Հասանիլ ընդ աղբատս՝ առաջի Տեառն արդար։
Եկայք դուք՝ զորս նզովեն։ Եկայք՝ զորս անարգեն։

(Բոլոր ՆՂ-ԱՄ-Ի ԱՄԵՆ ԿՈՂՄԵ ԻՐ ՇՈՒՐՋԸ ԿՈՒԳԱՆ ։)

Անցորդ մը

Ծերունի, ի՞նչ կընես այդ տեղ, ատոնք ի՞նչ են։

Պապը

Ես ստակ կընդիկեմ։

†

ԱՆՄԽԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անսխալն եմ ես, ո՜հ։
Լոյս տեսանեն իմ աչեր,
Եւ Աստուած։
Ոչ գիտէ զայն Աստուած զոր ինչ գիտէր Քէբլէր։(1)
Զոր ինչ գտաւ Նեւդոն(2)*, զոր տեսաւ Գալիլիոս։*(3)

---

(1) Քէբլէր, ԺԶրդ դարու անուանի աստղաբաշխ գերմանացի։

(2) Նեւդոն, երեւելի մաթեմաթիկոս, բնագէտ, աստղաբաշխ եւ փիլիսոփայ անգղիացի, գտաւ լուսոյ ծանրականութեան եւ վերլուծման օրէնքները (1642—1727)։

(3) Գալիլէոս, նուրբակաւոր բնագէտ, աստղաբաշխ եւ մաթեմաթիկոս։ Մեռաւ ի Ֆլորանս (1642)։

Մոլորեալ է Անի ընդ երկնիւք աստղալոյս ։
Նա ունի ամեն կերպ թերութիւն դաժան, պինդ,
Նախանձոտ, խիստ ու կարծր, և ցասկոտ. Համամիտ
Լինի նա մի մարդու՝ կեցուցնող արևի,
Դատապարտ առնէ զմեզ դողութեան մի խնծորի.
Շանթհարէ ըստ դիպի, կըպատժէ խորութեամբ,
Սադանը կ'աղատէ՝ կըսպաննէ բաղմութեամբ.
Մոլիերի Ալէսան(4) է այդ Աստուած դրեալթէ,
Պատժէ զպիղծ բնակարան, որդէդէան(5) խնայէ,
Կըջնջէ ըզՍոդոմ կ'աղատէ նա ըզՂոտ,
Կըկրկնէ դժոխով զիւր դրախտ, կեղծն այն ուխտ։
Զբգիտեր թ՝ ինչ դործէ դիւրադարձ է ինքնին,
Եւ չանայ այրելու զանայրիկ մեր հոդին
Լի կուպրով կամ նաւթով մի ահեղ մէջ լիճի։
Ուզեցիք հնարել դիս անոր ամոլ մի,
Դիտեմ որ ուզեցիք սրբադրել զայդ Աստուած,
Որ սկիզբն և ծնունդ՝ քաոսէն է առած,
Որ առանց դիտնալու կ'անիծէ զայդ մարդկան,
Որ ցուպով առ խարխաբ կըքայլէ ի ճամբան։
Նա անշուշտ յիւր գիշեր ռահորդի ունի պէտք,
Եւ, ինորհիւ ռահորդին, հաւատամք հեշտիւ մեք,
(Հակառակ Բասդալին, Վոլթէրին ուրացող)
Թէ Աստուած քիչ անդամ ունի ելք անյաջող։
Ուրեմն իւր շունն է պապն, և կըդդամ վերջապէս,
Զի՝ թէ կոյրն Աստուած է՝ մարդն է արդ լուսատես,

Ո՛վ տխուր հեգնութիւն, թշնամանք առ երկին,

(4) Ալսեստ, Մոլիերի մարդատեաց անունով ընտիր կատակերգութեան գլխաւոր անձն է, զոր բան ստեղծք յիշեն երբ նկարագրել ուզեն տրտում, տխուր եւ իսպառ իւր նմանները ատող մէկը։

(5) Ղոտը կ'ակնարկէ անշուշտ որ Աստուծոյ հրամանաւ իր աղջիկը գիտցաւ։

Ուրեմն պապն անսխալ է, չքսաէր բնաւին,
Ուրեմն իւր բերանէն չ'ելնէր մի վրէպ խուն.
Ահռելի և վայրագ անսխալականութիւն
Կըփայլի յիւր աչկունս դերապանծ...

Ներէ՛ դիշեր ատոնց.
Լինել մարդ, որ և է խաղալիկ սև բաղդին
Անաղատ, և քան զտուն կն աւելի դիւրակոր,
Դողդոջուն այս երկրին անհանդիստ անցաւոր.
Մի փոքր ինչ խռովութիւն՝ որ որսփայ, անհետի,
Խուն մի ստուեր որ փորձէ շրջնկոց տալ քիչ մի,
Լինիլ սա, և եռևն ու առջևն անդունդը
Զգալ, նաև կարծել թէ կատարն է ինքը,
Ունենալ ահեղ կմաղքն ի մարմին այս տկար,
Եւ ըսել առ Աստուած՝ թէ «քեզ եմ հաւատար,
Իշխողն եմ, երկնայինդ, եմ յաւէտ ուղղութիւնն՝
Եւ իմն այս անջատումն արժէ քոյդ մէնութիւն.
Քեզի հետ է պապը, կանգուն կեցողն միայն
Ցայս Ոչինչ՝ զոր մարդ կոչէ Ամեն բան.»
Ամեն ինչ ոչինչ է ինձ, ով Ցէր, որպէս քեզ։
Գիտեմ վերջն ու նպատակ ճանչեմ դու Որ էն ես.
Դու յիս ես, իմ բալիք բանայ զքեզ, եմ ատակ
Զափել զքեզ, ես տեսնեմ խորութիւնդ ցյատակ։
Ի մթին սիրեղը՝ եմ միակ լուսատես,
Զեմ խաբուիր ես երբէք. զոր ինչ որոշեմ ես՝
Դու հաճիս։ Երբ ըսեմ—աւասիկ ուղղութիւնն,
Ա՛լ ամենն ըսուած է։ Երբ ուզեմ որ զրգռութիւն
Գայ ի քեզ. երբ հնչեմ ես այն կէտն՝ ուր սկսի
Քոյ զայրոյթ, կամ վայրն՝ ուր դթութիւնդ նուաղի,
Պարտիս քոյդ վեհ ճակատ պըռստել երկնից մէջ։
Այն մեծ սայլն աստղալից կ'առնու միշտ ելևէջ
Երկու առանցքի վրայ—մին Աստուած և մին Պապ։

Ո՛ արևք՝ աստղունք և անդընդունքն դուք էիք,
Ի՞նչ կըսէք դուք Պապին անսխալ, և կղերից,
Ժողովոց՝ որք կուզեն կոխել վրայ ձեր գլխին.
Ի՞նչ կըսես ով երկինք վարդապետաց դնդին,
Որք իրենց չնչութեամբ ծանրացնեն բզխորհուրդ,
Եւ ճգնին յաւելուլ առ Աստուած երկրիս խլուրդ։

✝

ԲՈՒՐԴԸ ԽՈՒԶՈՒԱԾ ՈՁԽԱՐՆԵՐՈՒ ԱՆՑՆԻԼԸ ԿԸՏԵՍՆԷ

Կըփչեն չորս կողմէն իրիկուան սոպռ հողմունք։
Զոփացէք ով ոչխարք, ով դուք հօտք, ժողովուրդք։
Ո՞ւր են արդ ձեր բուրդերն, ով քայլորդք ցաւաբէկ,
Հեռացէք ձեր դոմէն, ձեր վայրէն հեռացէք,
Գնացէք, գնացէք ընդ անձրև և ընդ ձիւն։
Ո՞ւր են արդ ձեր բուրդերն ո՛ խռովեալք դուք նկուն,
Դուք որ մնուն դաք, աւաղ ամենուն, ձեզ թողմուն
Անսուաղ։ Ժողովուրդք ո՞ւր է ձեր իրաւունքն։
Մարդ, ո՞ւր է քոյդ հոգի։ Երկրագործ ո՞ւր խուրձ
քոյդ։
Որմնադիր—ճարտարապետ, պատաշէն, ո՞ւր է տունդ։
Ո՞ւր է արդ ձեր խնամոց տակ դրուած մնաց շար
Վարդապետք։ Եւ ո՞ւր է արդ կին դու քոյդ պատկառ։
Աւաղ ես կըլսեմ որ հնչեն յաղթող փողք,
Կոյս ո՞ւր է քոյդ սէր։ մայր ո՞ւր են քոյդ զաւակունք։
Զոփացէք, արշաւք դուք թշուառքդ էակաց,
Ձեր բուրդն ալ ոչ է ձեզ, պատկանի նա տէրանց,
Ձեր բուրդն անոնցն է՝ ոյց համար հաչէ շուն,
Անոնց՝ որք արքայ են, զօրեղ, ծոյլ և նկուն։

Անոնց՝ որք խաղալիկ ունին իւրոց զբաղդն ձեր ։
Թէպէտև ձեր բուրդը ձեզ համար ստեղծեց Ցեր ,
Այլ Աստուած կ'անիծէ սատակիւ ի վերուստ ,
Այդ անարդ մկրատներն խուզողին զձեր բուրդ ։
Ա՛հ, թշուառք, դուք միշտ որս երկանկին՝ Ո՛ սեաւ օր։
Ո՞ւր են այն հովիւներ՝ զորս կոչեն կրօնաւոր ։
Ոչ ոք ձեզ պաշտպանէ ապինք հօտք իմ սիրուն ,
Ա՛հ, կառնուն ձեր բուրդն և կբռնպասեն ձեր մարմնոյն։

Գիշերը կեհանէ

Կբվաղեն մերթ ընդ մերթ ։ և հարուածք անողոք
Կ'ելանեն զերդ անձրև , և ընդ այս հեգս անոք
Կբկարծեն տեսանել զուղիղն , օրինաւոր
Եւ ամեն ինչ արդար՝ որ սրտիցն է ի խոր ։
Ուրեմն ուր կբտանին յոգնատանջ զայս ամբոխ ,
Ո՞վ հոկէ ամբոխիդ մութին մէջ դողացող։
Ո՛հ քանի հիւծեալ են ահարեկ և խռոված ։
Ո՞ւր կ'երթան տխուր ։ այլքդ՝ որք յետուստ են
խածուած ։
Կբվաղեն ։ ։ ։ կարծես մի երաղ է անցանող։
Մռնչէ ձմեռն և կարծես մի օձ է երկարող։
Խորհուրդն իսկ արդեօք ոհ դոյա կայ հակառակ ։
Էր այդ քան հողմունք, բուքք ընդ էակս տրտմունակ։
Եթէ կան սև հրեշտակք թռչող յայս խաւար ,
Պաղատիմ ես անոնց ։ Շնորհ հայցեմ ձեզ յամայր
Ո՛ հողմունք , դիտացէք զի ճգնին բաղումք աստ ։
Ո՞վ ուրեմն ծանրանայ ընդ աղքատս այս անբաստ ։
Սեաւ ոգիք՝ փոթորկին այլ պատուէր տուէք դուք ։
Ի պատգամն անողորմ դուշակին չարաշուք ,
Կրնայ հողմն զբօսնուլ, զի հզօր է դուշակն ։
Այլ երկինքն անդութ է՝ մինչ փչէ ընդ տնանկն ։
Անիրաւ ես այս , երկինք՝ որ լսես ինձ ։

Շատ են ալ սև աչուրք, շատ ատուերն և թախիծ։
Ամեն ինչ մոլորում, և կասկած։ Շամանդաղ
Կուրացնէ զնոսա. զդան ցուրտ, երկիւղ, վախ։

ՄԼՈ-ԲԷ-ՆԸ ԿԸՐԷՆԱՊԱՊԷ

Ո՞յր ուրեմն պաշտօնեայ է այդ հողմքն վայրագ։
Գնացէ՛ք, ցրուեցէ՛ք դուք ի յօդն անքանակ։
Անցէ՛ր ով դու ամբոխ, նուազեալ իմշուշ։
Ի՞նչ պիտի լինին օհ, թ՝անհետին վաղ կամ ուշ։
Ի՞նչ պիտի դառնան թէ լինին աներևոյթ։
Կ՝անկանին դոք՝ աղէ՛ յայս տխուրն ի յանդունդ։
Կըցրուին և կ՝երթան, կերթան մերկ, ցիրուցան
Իյնալով ամեն կողմ ի գլորումն անվախճան։
Ո՛վ հօտ մոլորաքայլ, վախստեայ դու ամբոխ,
Կորսուած կեանիս զերթ Ցասանն ծփացող։
Ոչինչ վիշտ չէ կարող համեմատ դալ բաղդին
Նոցա, որք գնան թողլով լոկ երաշ մ՝ ետևնին։

†

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ՎՐԱՑ ԿԸԽՈՐՀԻ

Որ խորհի, կեայ, քայլէ, ընչէ և անցանէ,
Որ գնայ, դայ, ծնի, մեռնի՝ նա շնորհ կըխնդրէ։
Երկրի վրայ չի՛ք ոք որ ոչ գործէ յանցանք մի
Որևէ։ Եւ սեւ բաղդ սերնդեանն Յարեթի
Ճգնիլէ. դառն արցունք մի թափէ մարդ անձնիւր՝,
Գթասիրտ մայրն յորդին, և որդին ի մայր իւր։
Է՞ր այդքան տրտմութիւն, և այդքան աղէտ ասա։
Է՞ր անդունդն անսահման մեռնէ ահասաստ։
Է՞ր սուրբ գիրքն և կրօնքն ունին կողմն անհաճոյ։

Քանզի մենք մեղաչեմք։ Վասն այս ստուերն ահարկու,
Վասն այս է զի դժոխով լի են միշտ կրոնները ։
Ամենայն անդունդքն են ընծայուած քայլից մեր ։
«Օ՛ն սոսկում» կըդոչէ Եղեսիան(1) հնութեան ։
Եւ «դժոխք» կըդոռայ ահագինն այն Հռովման ։
Երէկն մինչ գրասան , զինուորէն՝ թիապարտ ,
Գերիէն՝ կայսրն՝ է վրէժ վախ , և ոխ անհանդարտ ։
Աբրահամն ոչ ունի այլ ինչ, այլ՝ բաղդ սև չար ,
Խաւարէն կ՚երկնայ նորա ձեռք ահասպառ ։
Թ՝ առաջեւ՝ դիշեր է , թ՝ ընկերիկիս է դժոխ ։
Մարդն է մի Պրոմեթէ , հրեշտակն է բեղեբուղ ։

†

ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԿԸՇԻՆՈՒԻ

Ամբեպիսկոպոսը

Մարդիկ դուք որ չինէք մի տաճար , հարկ է զի
Նորա դրունք ըլլան խիստ հոյակապ , դեղանի ,
Զի ամբոխն կարենայ մտանել հեշտիւ անդ ։
Ի գործ անդ ածէք դուք զոսկին և զանդամանդ ,
Եւ շափիւղն։ արժան է տաճարին շքեղ զարդ ,
Թող ճակատն ըլլայ պերճ ։ Թող կարդայ ամեն մարդ
Սա անունն «Եհովա» զերթ արև լուսափիւռ ։
Տարածէ մեղեդի թող զանդակն յօդն սփիւռ
Զանդակին անսահման հաղորդուին թող հոգիք ։
Թող զգայ ժողովուրդ։ արք , կանայք և մանկտիք

---

(1) Ամտիկիոյ մեկ քաղաք է , որոյ մէջ երկրագործութեան աստուածուհւոյն նուիրուած տաճար մը կար , ուր կրօնական խորհուրդները կըտօնախմբուէին ։

Տեսնելով զայս տաճար, սարսուռով սրբազան
Որ այս տուն չափուած է ի Տիրոջ Բարձրութեան
Եւ տեղւոյն մեծութիւնն՝ մեծութեանն հիւրին մերձ,
Պահարանն ըլլայ լայն, և դմբէթն բարձրաբերձ.
Թող լսէ մարդն անտի անցանելն խառնաշչունչ
Յանցանաց և ներման—երկնային որք են շունչ.
Թող սուրբ գիրքն ըլլայ բաց ընդ սեղան շնորհատուր
Թող ունայ երեցն իւր գահ, Յիսուս՝ իւր մուր.
Կրօնականք՝ այց շնորհիւ կրքաւուին ձեր մեղքեր,
Ցրտարդել պրտուեայ վրայ թող դնեն իւրց ոտքեր.
Թող կարծէ մարդ (ի ստուեր մինչ շարժին ոբ շորեր)
Տեսանել՝ թէ ծագին մթադոյն աստղներ
Զերթի խորն անտառաց—ի մշուշ դիշերին.
Թողտեսնէ մարդն անդ թէ լայն բուրվառք ծածանին.
Թող խորանն, վարակուած մխմնունջավ մի շքեղ։
Ունենայ պերճութիւնն զրահապատ մ'իրի դեղ.
Զի հոգին երկնային կռուի 'նդ դէմ մարմնոյն ցած։
Եւ ոչինչ մերձենայ անարկիւղ առ Աստուած,
Զըլլան բնաւ զարդունք բիրա, կամ տգեղ, կամ անարդ.
Երբ Սողմոն հրաման տայր առ չինողս ըզքաղաք
Թէ—ի ժայռ կանգնեցէք և ոչ՝ հոգն դիւրափետ
Հնաղանդ կայր Հիրամ տաճարին ճարտարապետ.
Հնաղանդ արդ լերուք ինձ։ Պաղմեցէք մի տախտակ,
Միքել—Անժ, Ռաֆայէլ նկարչացն յօրինակ.
Գծեցէք զԱդամ զոր փորձեաց իւր կինն Եւա,
Ըզմովսէսն ի Սինա, Քրիստոսն ի Գողգոթա,
Ըզհսկայս յաղթանդամ՝ որք եղեն գեռնագլոր,
Նաև զՅոբ, և սարսուռ ձիերուն մարտագոռ,
Ինչ որ շանթ արձակէ և ինչ որ ճաճանչ տայ,
Խնճոյքն Պալթազարի և հարսանիքն Կանայ։
Թող արձանն ալ փայլի պատկերց դէմ շողշողուն.
Տաճարն հարկ է լինել լայն, պատուարքն հաստատուն,
Զի լիցին պահպանեալ հոգմէ, և մրրկէ ղերծ։

Քահանայք լցէք զայն ի սուրբ օրն ծաղիկք պերճ.
Զոր ինչ գայ ի յերկնուստ՝ տաճարն յինքրն ունի.
Թէ կամի թագաւորն պճնել զայն ըստ հարկի
Պիտի սպառ տայ զկոլգոնտ(1), ոչ բաւէ այլ այդ գիւղ,
Մսխեցէք անդ պղինձ և յասպիս և շափիւղ,
Մի ուտիճն կրծէ զայն, մի զայն որդն ընէ կեր։

Պապք։

Եւ դրէք անդ մահիճս ազքատաց՝ ի ձմեռ։

†

ՍՏՆՏՈՒ ՄԸ ԿԸՏԵՍՆԷ

Կ՝օրհնեմ քեզ ով դու մայր։ Օրհնեալէ սանտուն։
Նախ երկինք ստեղծէ և ապա մայրութիւնն.
Առ։ի լրումն Յարէթի կցի Եւան Աստուծոյ.
Եւ մարդը որ խառնուրդ մ՝է հոգւոյ և մարմնոյ,
Ստեղծեալ է ի լուսոյ և կնոջ սուրբ կաթէն։
Երկինքն անճառելի՝ է անհուն մի հիւսկէն
Հառաչից և գեղոյ և սիրոյ և շուքի։
Ի՞նչ է այս բնութիւն։ Մի անդունդ, քառուղի,
Կամ մի դէպք, ուր ծագի տխրօրէն ամեն ինչ.
Մօրն՝ որդւոյն տուածք է մի լոկ առւօտ ջինջ.
Նա ծագի մի ծոցէ զերթ արևն ի յօրէ.
Ի կապոյտ խորն երկնից, մի մթին սփինքէ՝
Իրարու եռեւէ ինկած են աստղքներ.
Բանաստեղծքն ի յերկիր, եօթնաստեղքն անդ ի վեր
Նման են այդ բոյլից։ Իշանէ ամեն լոյս
Եւ լինի մեր ոգին, մեր արիւնն և մեր յոյս։

(1) Տես Երես 11, ծանօթութիւն 1։

Եւ ամէն ի յօրրան սկսի անվախճանն.
Եւ վերինն՝ կիր ածէ նոյն գործին անսահման
(Այստ ուր մանուկն է անկատար առանց աստղի)
Թէ լոյսին կաթիլը, թէ կաթիլն կաթի։
Օրհնութիւն լեր յաւէտ, լեր յաւէտ ի մարդիկ։

(Երգ-Ելով)

Եւ սակայն, մինչ իմիտ ածեմ ես, կենդանիք,
Ըղձոդում ըղձարթաժ, ըղմողոք, ձեր աղէտք,
Ըղյանցանս ամենայն ղորս գործեն ձեր օրէնք,
Կըդողամ։ Դրակոնն(1) է վատթար քան ըղձիրէր
Արէոբաժն(2) է անձաւ՝ ուր Սադանն բնակէր։
Իրաւունք ունիք դուք կուրացնել ըղթէմիս(3),
Զի գործեց նա այնքան ոճիրներ և չարիս։
Պատահի մերթ ընդ մերթ, զի օրէնք երկրական
(Որք դատեն ըզթիսուս, արձակեն Բարաբբան,
Որոց թուրն ըստ դիպի կ'ելնայ կամ կըզարնէ)
Կըյիշեն զդ երեզման նորածնի մի ճիշէ։
Այն, այո, մինչև ցայս աստիճան է հասած։
Մի օր, զոր կըյիշեմ—երբ էի մանրաած
Մինչ կարծեր զիս արքայ, ես՝ որ եմ սպասարկ
Պարտիքին—մի բանտի պատից տակ, ուվ ցուրտ յարկ,
Տեսի ես ի Հռովմ, ուր մի կին կըսպասէր։
Վճռած էին կախել այն կինը, և մինչդեռ

---

(1) Դրակոն, մագիստրոս եւ օրէնսդիր աթենացւոց, 624 Ք. Ա.։ Այնքան խիստ եւ դաժան էին այս մարդուն հիմնած օրէնքը, որոց համար կ'ասուէր թէ արիւնով գրուած էին։ Այս խստութիւնը կ'ելնէ երբեմն բանաստեղծք ըստ հարկի։

(2) Aréopage (Արիսպագոս), ոմանք գրուածոց վերաբերեալ գործերը դատող բարձրագոյն ատեան մ'էր Աթենքի մէջ։ Դիրելի չէր նոն դատաւորաց գուրը շարժող ճառախօսութիւնք։

(3) Ատուածուհի արդարութեան։

Քարշէին ըզչուան, փորէին զիւր շիրիմ.
Ըսաւ կինն թշուառ առ դատաւորն—Ցզի եմ։
Ընդասեմք, ըսաւ, արդ դատաւորն ամբարիշտ։
—Ո՛հ եթէ չըղգայի թէ երկին ներէ միշտ,
Դողայի պիտի ես վասն հոգւոց մարդերու։
Ի՞նչ բանի կըսպասուէր, թէ՝ այդ կինն կախուելու՝
Տար յաշխարհ մի կեանք՝ զի ղրկուէր ինք կենաց։
Թափանցել տան այսպէս մարդք ըզվիճակս իւրեանց
Ի խոր բաղդին հանելուկին, և դիման ոչ։
Մահն և կեանք միատեղ էին այս հէգ կնոջ։
Իւրեանց լոյս նշողէր այն ի բանտն օդազուրկ.
Յոսկում, մէն մի քայլի միոյն դէպ առ մանուկ,
Այլ ոմն և դէպ առ մայրն աղէխարշ քայլ առնուր։
Դէպ առ այնս՝ մին գողտրիկ և սիրուն, մին տխուր,
Եւ այդ քայլ առնողներ, այդ ստուերք կամուրուք։
Կըկրեն ի ձեռինս ղբանալիս բանտից ղայդ։
Լինել որս օրինաց, ի՞նչ աղէտ—ճմլի՝մ սիրտ։
Այսպէս գիրքն օրինաց մարդկային, մատեան բիրտ,
Ունի մի անզգամի դէմք ղաղիր և մթին,
Եւ մանուկն պիտ՝ ըսէր (թէ լեզու տայր երկին)
—Կըսկսիս, ով օրէնք կախելով դու զիմ մայր։
Ո՛վ օրէնք աչազուրկ, յայս տագնապ սրտահար
Զո՛ւր դողայ թշուառ կինն, զո՛ւր փնտռէ դուրթ սրտից,
Դո՛ւ նորա զաւակը կըկարդես իւր դահիճ.
Իւր արիւն կըներկէ՝ դեռ դատարկ զիմ օրրան,
Եւ զիս՝ որ եմ անմեղ՝ կընես մի մայրասպան։
Գործել տաս դու ինձ մի ոճիր որ չեմ հասու։
Կրծնիմ, կըսպաննեմ։—Աւաղ։—Օրէնքն առնու
Մի կարկին, կշռէ զանօթ չարին, և չատ քիչ
Կըգտնէ, և չափէ մի ոճիր, մի սպանիչ
Ցաւելու, կրկնէ յանցանք՝ սուղով անյապաղ։
Մի ահեղ օրրանի մէջ դնէ մի պաղաղ։
Կըսպասէ որ ծնի մի մանուկ, հրամայէ

Որ փորեն գերեզման յիւր ի գլուխ, և ասէ
—Այս է արդարութիւն։ Կամի (յայս տիեզերք,
Մինչ երկինք զայդ ծագեն, և պայծառ են բացուէր,
Սուրբ օրուան առջևը, առաջ՝ օդին անվերջ,
Եւ ծաղկանց և աստեղց հրաշալի բացման մէջ)
Չի մի մայր խելացնոր սարսափի յայն վայրկեան՝
Ուր մանուկն իւր ծնի ընդ երկնիւք անսահմանն։
Տեսի զայս։ Այնպէս որ թշուառ կինն այն նկուն
Այնտեղ էր, դիտէր խոյսն անողք այն ժամուն,
Լսէր գոյժն զանգակին թէ «Հարկ է անաչառ,»
Եւ կըզդայր յիւրն ի ծոց թէ շարժէր կառափնառ։

†

ԴԱՇՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ
ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿՔ ԴԷՄ ԸՆԴ ԴԷՄ

Պապը

Կ՚երկնչիմ։ Կըզդամ ասա հոգւոյս մէջ երկիւղ, վախ։
Մարդն ինքն իսկ, ո՛ երկինք, մարդն է նեռ և թիւրախ։
Ո՞ր բաղուկ այլ լարէ այդ աղեղն ահարկու։
Է՞ր մարմին պատառեն այդ մարդիկն իրարու։
Ժողովուրդք դէմ ընդ դէմ ովխաբուած դուք աղդեր։

Երկու Բանակաց մէջ կը յառաջանայ

Ո՞ր օրէնք տուին, ո՛հ, ձեր ձեռքը այդ թուրեր։
Ի՞նչ կրնէք դուք այստեղ։ Ի՞նչ մկունդդ այդ ասպար։
Ի՞նչ կամին թնդանոթք։ Դուք մարդիկ յիմ նշմար
Ի մէջ դոնչոց շեփորիցդ այդ վայրագ,
Դուք զօրեղ քան զառիւծ և քան ճանճ դուք անարդ,

Դուք որոյ հաճոյից կընէք կեանք ձեր զրաւ ։
Ձեր միակ պարտքն այն է որ տաճէք սէր անբաւ ։
Սիանալ երկրի վրայ Տէր կուտայ ձեզ պատուէր ։
Տէրն ընդ քաղցր օրինօք պահէ հարկ խրստմբեր ։
Որպէս ծառքըն կնձնիք, կաղամախք և նոճիք
Դուք հրաման սատայաք որ շատնաք և աճիք ։
Սիրուեցէք ։ Պալատներ հանդիստ տուք հիւղերուն ։
Թագաւորք դուք տեսնէք երկուստէք տէրութիւն,
Քաղաքներ և գեաներ, բաժանուիլ կուզէք զհող,
Իրաւունք՝ գայլից պէս զմիմեանս պատառող,
Աթոռներ անհանդիստ, շեփորներ և ցնորներ
Եւ փառքեր · իսկ ես տեսնեմ երկուստէք մայրեր ։
Կըտեսնեմ երկուստէք ես սիրտեր յուսահատ,
Կըտեսնեմ հարաւանց և մարդաց ջարդն ու քանդ,
Առուտիւ դեղափայլ զաչս ունողն արշալոյս
Եւ սուգը, և զստուեր, և մահուան ահեղ խոյս ։
Կըտեսնեմ աղդերը ես մահուան խաղալիկ ։
Բայց ո՞վ է որ ինձի կըլսէք դուք մարդիկ ։
Բաղմութիւնն է, աղէ՛, դուք, և թիւն է նաև ։
Դուք արմն է և արմատն նաև դուք է կեղև
Եւ տերևն և պտուղն այն ծառին հանրական ։
Անապատն և աւազ, աղն և ծովն ամենայն
Ձերինն են · դուք ունիք ամեն ինչ և զբնութիւն,
Թէ կամիք օդաթռիլ ձեր թեւեր տարածուն
Ունին ոյժ, զօրութիւն, ո՞վ մարդիկ, անդ թռիլ։
Դուք կրնաք ճաճանչել և պաշտել և ծնիլ։
Օրինակ առէք ձեզ հողմունք, պարքն աստեղայ,
Հողմունք ձեր թռչանայ և աստղունք՝ տաճարայ ։
Գործաւորն է՝ որոյ ամեն ինչ կայ՝ ձեռին ։
Դուք հսկայն Աստուծոյ, ո՞ աղինք մարդկային ։
Եւ ձգտիք բանակայ սինլքոր ընդ հարման
Եւ թղկայ թիսապարաք կըլինի տիտան ։
Տիտանն ես ժողովուրդ դու թղուկ կըդառնաս ։

Բայց յանիծամ ոչ կարես, այսպէս է անշուշտ այս։
Զի երկու թոպակիրք, երկու ոտուերք ղոյգ ուրուք,
Զի երկու ոչինչներ փարատեն երկու շուք,
Քանզի մին մանուկ մարդ, և միւսն այն ծերունի
Զգիտեմ որ մշուշէն կ'երևին վիթխարի,
Լինելով մին յիսմար և ծերն այն խելայեղ,
Զի սին ինչ գաւազան ափերնին տան յեղյեղ,
Առ իսպառ ինչխելքն մոլութեանն և սխալի,
Զի երկու այդ հիւլէք զայրացեալ լիուլի
Զմիմեանս անարդեն, ուստի ով մարդկութիւն
Թող լսուին դաշտաց մէջ քոյդ ահեղ մռնչիւն
Առանց իսկ դիտալու թէ ինչ էր նոր՝ առիթ։
Բանդիներ(1) էք դուք՝ ոյց դերձանն է շարժառիթ։
Կը դնեն ձեր ձեռքը երկաթներ սրածայր,
Ոյր համար կը սպաննէք, դեռ զանի չէք ճանչնար։
Չէք ճանչնար զայն՝ զոր դուք սպաննելիք պատրաստ.
Դուք պիտի սպաննէք, թէ ինչաք դի տապաստ։
Չէք գիտեր։ Երբ մահը լարէ թև վաղորդայն
Բաղմութեամբ խառնիխուռն պիտ՝ ինչաք՝ դերեզման
Առանց իսկ ասելու առ չիրիմ թէ ընդէր։
Այո՛, այն վայրկեանին ուր արքայն տայ պատուէր,
Կամ մի Զար, մի Իշխան, որևէ կրող թագ,
Առանց իսկ փնտռելու թ՝ ինչուս այդ ապաղակ,
Առ խարխաբ. չեն խուզեր թ՝անզգամ մ՝է այդ ոք։
Ա՛լ ոչինչ կըլսուի։ Ա՛լ զարկէք օն թմբուկ։
Շուտ հարկ է ընդհարիլ հարկ է գալ դէմ ընդ դէմ,
Հարկ է կոյր մ՝ինկրկէս զի մի խուլ կայ ընդդէմ։
Դուք մեռնիք վասն ձեր արքայից, այլ անոնց
Ոչ ձն չէ անդ։ Եւ թողիք ձեր կիներն վասն այս գործ։
Դուք հզօրք, բաղմաթիւք, հակառակ արտասուաց,
Ձեր կանանց, թողիք զձեզ մի խմբակ զինուորաց,
Զ'անոնցմէ քարշ ածուիք զերթ մի հօտ շուներէն։

(1) Մանկական խաղալիկ ինչ։

Օ՛ն իռաղմ Ալմաններ, Աւստրիացի՛ք օն իվլն։
Հոս Շլակ, հոն Քնուդ(1)։ Ցաղթութիւնք սատ
դավնեաց։
Բիրերու հարուածով կըտանին ձեզ փառաց։
Կուտաք ձեր տկար ոյժն ձեր դահճաց, արքայից,
Որպէս շարք թիւերու առաջի գրոյից։
Ընթացէ՛ք, մեռցուցէ՛ք, ո՛վ գալանք դուք վայրի։
Եւ տեարք ձեր, մինչդեռ դուք կռիւ տաք դարշելի,
Կ՚արբենան և կուտեն, փորերնին է միշտ կուշտ,
Գոհ սրտիւ կըտեսնեն ոճիրնին արիւնռուշտ։
Դուք ի մարդն և յարօտ լինիք մի դիակոյտ,
Զգելով ձեր եռանն (ընդ երկնիւք լուրջ, կապոյտ
Եւ ընդ պերճ արևու) ծերունի ծնողքներ,
Եւ ի մէջ օրրանաց—մրմնջող բունիներ—
Մանկտիք սիրագին աչկունքով աղաւնւոյ։
Ոհ ես եմ։ Միջամուտ լինիմ ձեզ և գբոյ։
Ջեմ կամիր։ Դողացէ՛ք, ես զձեզ կ՚արդիլեմ
Իրարօտ մահ տալէ, գաղանք—ո՛վ որդեակք իմ։
Գրկեցէ՛ք դուք զիրար, եղբայրներ գրկեցէ՛ք։
Ի՛նչ. ի ձեզ տեսնուին, յայս ի դաշտ ցաւաբէկ
Վերապրի Էվիաթան վերածնի կամ Բիթօն։
Մարդիկ, և Մարդկութիւն ներկայեն նոքա, օն՝,
Անտառին ծառերք՝ որք եթէ տան կռիւ,
Որք, հաստեղ կատաղի, և հանդարտ են հաղիւ,
Վիշապներ կըդառնան խառնելով ոստերնին,
Եւ մրրկին տան դուռալ իւրեանց չորս կողմերնին,
Եւ փչրեն ծաղիկներ, փետուրներն սպիտակ,
Եւ բոյներն, ճիւղերուն ահռելի ի կռիւ, կաղ։
Արդ ահեղ ընդ հողմով որ շնչէ և տայ դող
Դուք մարդիկ այս ահեղ քաոսն էք մռնչող։
Կ՚արբենաք դուք աւազ սև փառքով մի ունայն։

---

(1) Շլակ գերմանական եւ Քնուդ Ռուսական պատիժներ են զօրականաց վերաբերեալ։

Գարտեաղներ էք դուք ո՛ երազողք յաղթութեան
Գարտեաղն էք արքայից , ի վերայ թիկանց ձեր
Կրէք իւրց մեծութիւնն , ոչութիւնն այս բեռներ ։
Աստքայից ստուերքը ձեզ հետ է յարաժամ,
Թիապարտ մ՚էք աւաղ դուք զերթ ի թիարան ։
Պահապան են ձեզ անդ արքայից փառքեր սին ,
Զայս ամօթն (նոցին փառք) ունիք դուք ի յոտին ։
Թոթվեցէք այդ բեռներ, ընկճած էք դուք անշուշտ,
Դուրս ելիք դեհենին չորս պատէն արիւնռուշտ
Թող կորչին Տգիտութիւն , Հպարտութիւն , Սուտ ,
Զայրոյթ ։
Մարդիկներ լսեցէք ։ Ապրեցէք ։ Ա՛լ մի դառոյթ ։
Ո՛չ, երկիր չքնեղձնու թող ահիւ և դողով։
Դուք անմեղն էք անդէտ ի գործ ածեալ դաւով
Առ ոճիր , դուք նաև օգտակար բաղուկն էք
Որ եղաք չարագործ , և ես նա եմ՝ որ մերկ
Ոտիւք գամ պաղատիլ ձեզ վագրեր զի գործէք
Գործ մարդոյ, ժամէ արդ զերկիրն, ուր ապրիմք մեք,
Թողուլ հանդարտ ,նաև ըզծաղկունս, զհասկ դալար ։
Եւ զայդիս , բուրաստանս զի աճին անդադար ։
Ժամ է արդ զի օդք փայլի յայլ ինչ, քան թէ
Ի վերայ նենգութեան , և այդք ժպտուն է,
Եւ վարդն է քաղցրադէմ, զի լիցուք իր պէս հլու ։
Հնազանդիմք մեք առ կեանս, օրրանաց, հունձքերու։
Զբզոհեմք աշխարհք մեք քանի մի անձանց ։
Խնայող եղիք դուք թանկագին ձեր արեանց ։
Չէ արժան զի մարդկան գինեհար՝ մի ընդհարում
Առ հաճոյս իշխանաց , որք զերթ դայլ տան ոսկում
Ահաբեկ առնէ զդաշտս , ուր Աստուած դնէ լոյս ։
Ինչ, մայրեր յիւրց խրճիթ ողբան և լան անյոյս ։
Բազուկներ գալարին աստղափայլ ընդ երկնիւք ,
Դալկադէմ մեռելներ տեսնուին ընդհասկօք ,
Եւ ի մէջ ահռելի ցոլացմանն գետերու ։

Բարէ՛, վիշտք և այրիք և խումբերն որբերու՝
Եւ ծերերն խառնեն սուգն ու թախիծն այս ամեն...
Զգոյշ դուք թաղաւորք, քանզի ձեր գործերէն
Ուրկէ մի սև սաւեր ելանէ այլանդակ,
Կէգրդռեն Աստուածք՝ որ թափէ հուր, կայծակ։

✝

ԲԱՂԱՔԱՑԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Այլ դարձ պատերազմի։ Փողոց և հրապարակ։

ՊԱՊԸ, մարտնչողաց մէջ կ'երեւի

Սկսեցէ՛ք դուք ինձմէ։—Դուք հէգ ժառանգաղուրկք,
Ձեր բաղդն զձեզ խառնէ, իսկ բորբոք կուտաք դուք
Անոր ատելութեամբ։ Քի՞չ է ձեր վիշտ սրտի։
Դուք զմիմեանս պատառէք, զաւակունք մի երկրի։
Կըլսեմ ես գոչելն այդ Մայրին(1) վշտաւոր։
Դու կուգես գիւղացի սպաննել զդարձաւոր։
Եւ ընդէ՞ր։ ինչ անուամբ որ կոչի քոյդ վաստակ,
Նոյնպէս նա ևս գործէ. դուք նոյն մարդն է՛ք համակ.
Կրցանէ՛ք ի յերկիր դուք (ուր աճին մարդիկ)
Զայն հունտ սուրբ, դու՝ զհասկն, նա՝ զպարտիք։
Կ'աշխատին նոքա և իւրց եղբայրն կըսիրեն։
Ո՛չինչ խոյս կարէ տալ այդ վսեմ ջանքերէն։
Մին հնձողն է և մին հանող զխոտ ցնասակար։
Աստուած լոյսն է, որ խոկայ յանսահման աշխարհ.
Անդունդին ծայրն է նա լուսաղեղ անքանակ։
Մարդիկ, նա կուտայ դեղ, կուտայ շունչ, կուտայ
կեանք։

(1) Երկիրը (Ֆրանսան) կ'ակնարկի։

Եւ նշոյլն այս փայլուն և վճիտ, լուսացայտ,
Կամի զքիրա ցոլացուցանել ի վերմ ձեր ճակատ.
Զի սուրբ է աշխատանք, քանզի սուրբ է վաստակ։
Աղէ՛, ոչ կարկինն է, ոչ բահը և ուրագ
Զոր ունիք ափերնիդ, այլ՝ թուրը։ Եւ ինչու,
—Վասնզի գործաւորն քայլէ նախ, ապա դու
Գիւղացի՛։ Նա փուխայ, ապառնին կոչէ զնա։
Մին քայլէ հապշտապ, միւսն ծանր ընթանայ։
Ամեն ինչ կեանք է, և ցեր չինեց ոչ պատ, օն։
Ո՛հ եթէ մեր վերևն (յայս կապոյտ հորիզոն,
Որոյ մէջ աշխարհաց առանցքն են իրուքիւնք)
Կան ստոյգ նպատակք, կան օրէնք խորք, անհունք,
Թէ առւօտն խօսի ճիշտ, թէ աստղն է լուսացայտ,
Թէ երկինքն առ երկիր բարեկամ մ՚է հաստատ,
Թէ կեանքն մի պտուղէ, և ոչ որս մի, յայնժամ
Մարդուս պարտքն, իրաւունքն է խնդրում յարաժամ,
Նաև սէր, վաստակ, գործ. փայլակն ինչ որ լինի,
Որ երբեմն առ հարկի մրրիկ տայ սոսկալի,
Նա ոչ թէ մի դաժան մի ահեղ և վայրագ
Ցասումէ գոյանայ, և երբէք ոչ է հարկ
Զի վրիպի նա մի յղի կնոջ բանիւն աղօթող։
Ի՞նչ, ամեն տեղ ցասումն, ամեն տեղ ահուգողջ,
Արիւնլուայ բազուկներ, սուգ, փորուած և գուբեր.
Ի՞նչ, խառվեալ զարև պերճ, և դաստեղս, շղթիներ,
Եւ զխունկս քաղցրաբոյր, զդեղանի մայիսն այն,
Ծաղիկներն—բանալով սոսկալի գերեզման։
Գիտնայիք, ով յաղթողք, թէ ինչ է յաղթութիւն,
Պիտ՚ ելէր ձեր սիրտ ցուրտ և հոգին թխագոյն։
Սրբագրել զեղբայրութիւն երբէք ոչ կարէք.
Խորհեցէ՛ք։ Ցերն զձեզ ստեղծեց՝ զի ստեղծէք,
Զի սիրէք, զի կին և զաւակներ ունենաք,
Զի անդուլ յաւելուք՝ վառարանն ձեր կրակ,
Զի որդւոց ձեր տեսնէք բաղմանալն և սիրել,

Զի կեանք տաք, եւ բարէ դուք չինէք միշտ մեռեալ։
Դուք աղէ՛ որ կ՚անցնիք, էր ատէք զանցողն այն,
Դուք շնորհ մատուցէք միմեանց միշտ և յապայն.
Դադրեցէք, դադրեցէք—եղբայրներ եղիք դուք։

✝

Ամեն ինչ խոյս կուտայ ոհ անդրէն։
Այլ կարծէ առաքեալն թէ դիշերն լուաւ իրեն.
Եւ միթէ պարտաւոր չէ՞ խօսիլ ն՚առանձին,
Ո՛վ Աստուած, զի ամբոխք են միակ իրք խորին։

(Կը շարունակէ)

✝

ՍՏՈՒԵՐԻՆ ՄԷՋ ԻՆՔՆԻՆ ԿԸԽՕՍԻ

Ապրեցէք, յուսացէք, ընթացէք, սիրուեցէք։
Ոչինչ կայ ասա միակ։ Իրք իրաց ունին պէտք։
Հարուստ դու խնայէ զխեղճ, դուն աղքատ լեր ներող
Հարուստին, զի բաղդը փոխ կ՚առնու, ոչ տայ փոխ.
Եւ կշիռն ուղղուի անապան կամ կանուխ։
Բարին վատ է՝ այլոց չարիքէն առնող բուղխ.
Եւ սերունդք որք ծնին յաղետից բազմաբիւր
Ստախօսք են հարկաւ, և ծնունդք խեղաթիւր,
Վատառողջ է մի ծառ մինչ, յոտինն ունի դի։
Վախցէք դահէն արքայք, ուր սին փառք ձեր բազմի։
Ձեր հոգին մի ճիւաղ լինի անդ, թագակիր՝ք,
Դուք առանց դիտնալու էք ստուերք, սև ոգիք։

կրեալ անուն Պրունսվիք[1]), Հապսպուր[2]), կամ Պուրպոն[3])
կայսր մեծ, վեհափառ թագաւոր, զի՞ փոյթ, օն . . .
Փարաւոնք կանդնեցին ըղբրդունս բարձրաբերձ.
Եւ երբոր ընդ երկնիւք, ընդ հողմովք, լուսնիւ պերճ
Գանակոծ առնէին երկաթով զժողովուրդ,
Այն ատեն լրացուցին բիրամիս այդ յոխորտ,
Ի՞նչ, սակայն, դրին այդ բրդանց մէջ, իւրց մեխիր։
Լինիլ մի Աղեքսանդր, զ՚ուր բան է և սին իր,
Կամ լինիլ Սէսօսթրիս[4]), կամ Կեսար, կամ Կիւրոս.
Լաւ է զի լինիս մի հէգ՝ որ կոչի Քրիստոս։
Զարիքը. զոր գործեմք խնկարկէ զմեզ յաճախ.
Ո՛վ որ ես դու զօրեղ, ունեցիր ոյժէդ վախ,
Որ գթայ նա ևս քեզ մինչ անցնիս շիրիմէն։
Շոգմոգուած է մեկը պատժուած իւր վայրէն,
Ոյք դող տաք, դողացէք—Զի ամենքն հանդարտին։
Իսկ դու ով գործաւոր ընկճուած տակ բեռին,
Դու կարծող զինքդ առիւծ, այլ կարծեալ զերթ մրջիւն,
Համբերէ՛, բարեկամ, և գիտցիր սպասել դուն—
Զերբակալ լինել՝ Ոչ։ Զ՚իրաւունքդ անարդել՝
Ի ապրիլ, ուննալ հաց, և նոյն իսկ պահանջել
Աւելի վարձ, և քիչ աշխատանք, կըզդամ՚զայդ.
Տիեզերը պարտի քեզ հայթայթել դոյք առատ,
Կեանք և սէր, զուարթ օր, արշալոյս, ամուսին։

---

1)Պրունսվիք, քաղաք եւ դքսութիւն ի Գերմանիա։

2)Հապսպուր, Գերմանիոյ մէջ հին գերդաստան մ՚է։ Գրեթէ ԺԴրդ դարու սկիզբեն մինչեւ ԺԷրդ դարու կէսը Գերմանիոյ բոլոր կայսերք այդ գերդաստանէն էին։

3)Պուրպոն, բազմաթիւ իշխանական եւ արքայական ընտանիքներ այս անունը կրկրեին, որոնցմէ մէկին կրվերաբերեին նաեւ Հանրի Դ. իր յաջորդներն եղող բոլոր Գաղղիոյ թագաւորք, Սպանիոյ եւ Նաբոլիի Պուրպոնք, եւայլն։

4)Սէսօսթրիս, Եգիպտոսի ամենէ հին եւ ամենէ մեծ թագաւորաց մին է։ ԺԷ դար Ք. Ա։

Ապառնին չէ տխուր , և այգն այն գեղանին
Կը ընու Նշուլիս վարդագոյն ըղթաթիկս
Նորածնին ժպտալից յորրան իւր · դու պարտիս
Խնդրել միշտ զապառնին այս փայլուն և արդար ·
Դու պարտիս , կռթնած ի վաստակ կենարար ,
Պահանջել զվճարումն քոյդ ջանից և քրտանց ,
Դու պարտիս պահել զտունդ , դիմադրել օրինաց ,
Երբ կեղծ վճիռն օրինաց իրաւանդդ է ներհակ ,
Եւ , առանց մեռցնելու զեղբայրդ , սնուլ քոյդ զաւակ ,
Առանց նաև տալու վերք քոյ սուրբ հայրենեաց ։
Երկնայինն ոչ կամի խառնել իւր վեհ փառաց
Գիշերն Սէն—Պարթելէմի1) և զաւուրս Վանտէմիէրշ2) ·
Սկզբունք անարատ երկնային են լոյսեր ·
Ի յերկիրն Աւետեաց տալ սպանդ է գործ չար ·
Ցոյսը չէ հնարուած՝ խղճից խայթին համար ,
Ժողովուրդ ի վերայ դիակաց դարշահոտ
Ի՞նչ է որ վերլուղէ—Սպանչինն է ամօթ ։
Մշանջենի արատն յաղթողին սպանչին ,
Աղատութիւնն է մեռած՝ դաշոյնն ի սրտին ,
Վասն իրեն ստրկութիւն, վասն այլոց պատարագ,
Անդ է արդ ամեն փառք , ժողովուրդ , օ՛ն արագ
Բաշուեցէ՛ք դործերէ կիր արկուած կուրաբար ։
Աւա՜ղ, ընդ հաստատուն աչօք երկնից պայծառ ,
Մի՛ սպանիչք · թող դահիճը ձեզմէ տայ խրտչիւն ։
Ատեմ ես եղուանդներն արիւնոտ զյաղթութիւն ·

---

1) Սէն—Պարթելէմիի գիշերը (24 Օգոստոս 1572) բողոքականաց սոսկալի ջարդ մը տրուեցաւ Կարոլոս Թ.ի իշխանութեան տակ , որ գրեթէ Ֆրանսայի ամբողջ պատմութեան ամենատխուր եւ ամենեն արիւնռուշտ մեկ էջը կը կազմէ ։

2) Վանտէմիէր կոչուած աւուրց մէջ Պոնաբարթի (այն ատեն զօրապետ) առաջնորդութեամբ , Բարիզի մէջ մեծ յաղթութիւն մը տարուեցաւ , Բոնվանսիօնի դէմ ապստամբողաց վրայ ։

Զեմ սիրեր որ պարտիքն ունենայ ձեռք մնադործի,
Եւ (երբոր կը յաղթէ) ծածկելու ստիպուի
Ճամբայից, յատակաց ճեղքերն ընդ աւաղով։
Արքայութիւնն Ցեառն կը դառնայ անդորով
Թէ յուսայ զայն վայրել մէկը՝ մինչ սպանդ տայ։
Ի՛նչ, պարտիքն չարագործ։ Ապառնին որիկայ։
Մարդ վախցիր կշիռէն՝ ուր ամբողջ բաղդն ընկճի։
Գործուած չարն շատ ծանր է՝ քան երազուած մի բարի։
Այդն է ղերծ ատուերէն և դիշերք կը խուսին։
Վախցիր բիծ առթելէ ապառնւոյ ճակատին։
Աղատութիւնն՝ պաշտօնեայ չուղէր ղմարդասպանն։
Աստղն՝ որոյ երկն առթէ մի անդունդ՝ է դաժան։
Ցառաջդիմութիւնը չունի ինչ երկնային
Թէ զդժոխս կոխելով չ'ելանէ ի յերկին։
Ոչ ինն աստղ է մեծ՝ քան մի անդունդ լայնածիր։
Իրաւունքն որքան մեծ՝ այլ փոքր է քան զոճիր։
Թէ ունի վասն ինքեան զարդարութիւնն իսկ ոք,
Զայն երբէք ոչ կարէ գործածել առ ի սուգ։
Ուղղութիւնն որ սպաննէ, սոսկալի մրիժառուն,
Ունի աչք մի գևի՝ ճակտի տակ դիցուհւոյն։
Առւօսան է սպիտակ—Բարին՝ Անմեղութիւնն։

✝

ԱՆԼԻՔ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Նղովքներն ի վերայ ամբոխին են գլխոյն,
Որոտմունքն ահագին յաճախեն մէնութիւն;
Ոչինչ չէ հանդարտիկ յայս աշխարհ տրտմալի։
Կրօնաւորք նմանին բաց բերան անդունդի։
Ո՛վ որ աչք նետէ՝ ներս՝ տեսնէ դիրս ահալի։

Թէ բարձրէն տաս ակնարկ՝ ամեն ինչ կուտայ խոյս,
Իսկ ինչին ինչ դառնայ թէ իջնէ ոք ի խորս։
Ո՛վ տաղնապ խռովայոյզ։
Աղէ՛ վիշտ ամենուրեք։
Ի՛նչ կորչած երաշներ · ինչ կանգուն կան ստուերք,
Մարդ երբ որս ի դիշեր (որ մեղսակից է քահանան)
Իւր առջև տեսնէ դուցէ տանջանաց պատուանդան
Երբ՝ սանդղամատն տեսեալ, ասէ—Ելնեմք վերս։
Մոլորի ցեղ մարդկան, առ խարխաբ տայ քայլերս,
Կրճդնի, թէ խնդրէ հաճելի մի նշողակ,
Լոկ տեսնէ ահեղ բոց մ՚անդունդի մի յատակ։
Ոչինչ չէ՞ գթալի։ Ամեն ինչ ոհ տրտմում։
Ահ կեանքը մի պարտք է, և մահը մի վճարում,
Սադանը կրաիրէ · չարն՝ օրէնք, կարգն՝ դժոխք։
Եւ ի մէջ մշուշին ղոր ոչ ճանչէ ոչ ոք,
Ցեսնէի զդալարումն և զձայնս մռնչման
Տիրաբէկ աղդերուն, որոց վրայ ծանրանան
Դատաւորք, պաշտօնեայք, դահիճք, դպիրք և կղերք։
Յուռն ալիքն իսկ անդամ չեն այդքան խստամիտք։
Ովկէանն իսկ անդամ այդքան չէ տանջուէր
Սանձարձակ հողմերու մռնչումէն մրրկաբեր։
Մարդն, ահեղ երկնից մէջ ղոր կարծէ սև դժոխ,
Կրտեսնէ ճիւաղներ և կրզգայ ահուդողջ։
Անծանօթն արձակէ նմա շուինդ, դղրդիւն։
Այդն ասէ նմա—Լաց, և զիշերն՝—Մեռիր դուն։
Ի Հնդիկս աստուածներ մարմարաց մէջ կոփուած,
Մերկ վախտ մարդիկն այն մէջ ծառոց փապարաց,
Լինքսերէ1) քարշ ածուած գինեմոլն Յոյն Բաղոս,
Մոլոքներն Ափրիկիոյ և Սպինքս յեգիպտոս,
Վիթխարին այն Բահաղ, ժիբրիթէն ապօրէն։
Վատիկանի Դոմինիկն արիւնռուշտ դալիադէմ,
Կրսպառնան։ Անիծուած են աղդերն ամեն տեղ։

1) Տեսակ մը խիստ սրատես վայրի կատու։

Լոկ արքայք , սեամ բնարեալք , են ի դրախտ
վարիկաղեղ,
Ցնծալից՝ մարդերու տանջանացն յանդիման ։
Ոսկեզարդ շողքորթք են անարդ աստղաբան
Որք վարէն կըզմայլեն զթագաւորս , արևք կեղծ ։
Եւ արքայք գոհ են շատ որ կ՝ապրին , քունն իրենց ;
Իւրց զարթուն , իւրց մահիճ ծիրանի , իւրց գարջա1)
Իւրց գահոյք , իւրց պալատ, իւրց խնճոյքն են դառոյզ։
Տիրողին առջևը սողուն մ՝է կրօնականն ։
Թալմուտն ալ ոչ նուազ թոյլ գիրք մ՝է քան Քուրան։
Կեսարը , իրեն մի գաւառ կաղմէ զերկին ։
Լոյոլան2) , խիստ առ աղգն, շոյող է իշխանին ։
Ֆագիրը3) դաժան է , իսկ Պոնզը4) միշտ յոխորտ ։
Խաչափայտն մի թուր է ի ձեռին Ժիւլ Երկրորդ5) ։
Կայիափան (ժանտադէմ դժոխոց հայելի)
Ըզմոլսէս թարգմանէ ի նպաստ Տիրերի ։
Ո՛ սև սուգ։ Ո՛ խռովում մարդկային խեղճ աղգի ։
Հոս արցունք, հոն հառաչք ։ Արիւնլուայ ոտք յուղի ։
Ո՛վ արատ երկնից լի անիծիւք բաղմադէզ։
Սխալն՝է ի «կատեմ» ։ Ցանցն է ի «Սիրեմ քեզ։»
Ամեն ինչ յանցանք է ։ Աղէ՛ մարդ դու թշուառ
Պարտական՝ զի կ՝ապրիս , պատժեալ ես՝ զի ծնար ։
Սոսկաւիթ ի գիշեր կըխորհիմ յուշաթափ ։
Ի՞նչ վաստակ ցաւալի չափեալ՝ զոր ինչ անչափ ։
Ի՞նչ անդունդ , կապոյտ օդն սև գիշեր կըլինի ։
Ո՛վ սոսկում, ամեն ինչ կ՝անհետի , կ՝երևի ։
Սուգն մնայ ։

Ասէի, ոհ ուր է ապա յոյս ։

---

1)Տեսակ կառքի (գարուցա) ։
2)Իգնատիոս Լոյոլա , հիմնադիր Յիսուսեանց ուխտին ։
3)Ֆագիր , մուրացկան կրօնաւոր ի մահմետականս ։
4)Պոնզ , քուրմ չինացւոց եւ ճաբոնացւոց։
5)Ժիւլ երկրորդ , պապ (1503—1513) ։

Եւ յանկարծ կարծեցի (ինչպէս ես մտայոյզ
Դիտէի ցաւաբէկ ադգերը յիւրցն ի վիշտ)
Տեսնել մի ձեռ.քի ստուեր՝ որ կ'օրհնէր զանոնք միշտ,
Եւ զդալ կարծեցի զոք օճան և սատար,
Եւ տեսի մի ճաճանչ ի վերայ մարդոյ չուառ,
Վերցուցի զաչս յերկին և տեսի մի մեծ լոյս,
Անդ ի բարձին, խորհրդալի մեծ անցորդն այն Յիսուս։

✝

ՓՈՔՐԻԿ ՏՂԵԿ ՄԸ ԿԸՏԵՍՆԻ.

Դա ակնարկն է ամբիծ, վարդագեղ դա բերան,
Արդեօք ո՞ր հրեշտակին անտես՝ հետ փոխէ բան։
Լինել մի անմեղ, ո՜հ, ինչ խորհուրդ է խորին.
Զոր ինչ ասա լաւագոյնք կըգործեն կամ խօսին
Ոչ արժէ այն անգէտ՝ այլ վսեմ ժպիտ դողտրիկ
Տղեկին որ դիտէ և սիրէ զմարդիկ։
Զուներնալ երբէք բիծ զրկո

մ'է չքեղութեան։՝
Մեք կարծեմք թէ հարկ է զի լիցուք խիստ, դաժան,
Իսկ զոր ինչ ոչ ճանչէ ի յերկրի այդ մանուկն՝
Ունի յինքն։ Թարմութիւնն իւր անցնէ մեր պասքու�
Հանդարտէ նա զտենդ մեր, մեր կապերն արձակէ,
Կըհասնի նա մթին և պայծառ վայրերէ,
Ի կապոյտ օդէն կամ ի յերկնից աստղաբոյլ.
Իւր աչկունք դեղանի կըլուղեն ինչոյլ.
Թէ խօսէր՝ պիտի տար նա զանուանս աստեղաց։
Մինչ մանուկդ է այդպէս, մենք մեզի կընեմք հարց։
Իւր հոգւոյն բաղդատեմք մեր հոգին՝ մտադրեալ.
Ամենէ արդարն է՝ որ խորհի զմեզս անցեալ.
Բաւ է որ (թէ ոք ի ծուներ իջնել ուննայ պէտք,

Եւ թէ զդամբ մեք ի մեզ տխրութիւն և ալէտք)
Բաւ է որ ապրի այդ քաղցր էակդ անճառ, ժիր.
Եւ ամբողջ արարածքն ուշիւ մտադիր
Տրանջեան զոր ուղղէ (հրաշագեղն այդ էակ
Այդ սիպտակ սիրտ պայծառ, անստուեր, անյատակ,
Այսինքն այդ անմեղն) առ երկին՝ որ մերթ ընդ մերթ
Ունի սեաւ վայրկեաններ և ստուեր գիշերոյ զերթ։
Մենք ինչու բլլիմք չար այդ անմեղ մանկաւդ շուրջ։
Չի՞ է մեզ։ Մեր դոշմունք կրխղդեն զիւր երդ լուրջ։
Այդ նորա խառնէ մեր սոպռ հոգմոց զիւր զեփիւռ։
Իւր վիճակ խնդամոլ մեր աչացն է մի հիւր։
Չի լիցուք մեք դթած, մեր կրից դնեմք սանձ։
Ընդէ՞ր, ապերախտ, խիստ մեք հպարտ և անսանձ
Կրիւք լի, սրբազան մանկութեանն առաջի,
Երջանիկ ժամանակ, ոսկեդար Սաթիւռնի
Դեռ տեւէ, դեռ կապրի մանկութիւնն է այդ դար,
Եւ մեր դարքն երկաթի ընդ փափուկդ ոսկեդար
Լցուսեն չչնկոց թուրերու և նենգի,
Եւ ամեն տեղ լսուին դռնչիւնք չղթայի։
Դուք մանկունք մեր զուարթ ժամերն էք թափառիկ
Խնդացէք, հրճուեցէք։ Ձեր ճակատք են գողարիկ,
Տկարութիւնն իւր պսակ դողդոջուն դնէ անդ.
Խինդն ու ժպիտն Ապրիլի առնէ զձեզ շրջապատ։
Առանց ձեզ օրն է սև, և լռէ արշալոյս.
Երգեցէք։ Մինչ բաղդը (իբրև թէ մոայոյզ
Է զձեզ մութն ուղղելուն) մինչ բաղդն ձեզ ուղղէ հոն,
Մինչ դիմէք դուք առ այն առանց մարդկան փորձոյն,
Ձեր հոգին կ'ելնէ վերը, քաղցրաբոյր ի ծաղկունս։
Ո՛վ սիրուն մանկտիք, մինչ, մեր վիշտն տալով խոյս,
Կըմտնէք հրաշագեղ և պայծառ յոգ կապոյտ,
Մինչ մեռնի նորածին՝ կարծես թէ երկրագունդ
Սուգ առնու ընդ աւուրս՝ զորս ձեզի կրսպարտէր.
Եւ արցունք թափէ այդն, երբ վարդերն՝ ձեր քոյրեք

Ցանձնեն զձեզ ձեր եղբարց—հրաշատիպ զուարթնոց։
Մի թև կայ ի պատանս, և ի մէջ խանձարրոց,
Միևնոյնն է այդ թև։ Բարեկամք զայն բացէք,
Սակայն այդ պատճառաւ մի դուցէ զմեզ ձգէք։
Ո՛հ կեցէք, մի տաճար է մեր բանտ, երբ կենաք։
Տուք նշոյլ դուք անմեղք, լերուք մեզ օրինակ,
Խնդրեցէք, երգեցէք։ Եղիք դուք միշտ անբիծ,
Ի՞նչ բրաւ մարդկային հոգին, ով Տէր երկնից
Զիւր չքմեղն զվիճակ՝ զոր անձինն տայր վարակ։

✝

ԿԱՌԱՓՆԱՌ ՄԸ

ԴԱՏԱՒՈՐԸ, աթոռի մը վրայ։ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ կապուած։ ԴԱՀԻՃԸ, կացին ի ձեռին։ Հեռուն ամբոխը կը կենայ։

ՊԱՊԸ, կառափնառը դիտելով

Հասկընամ ոչինչ ասա։

Դատաւորը

Քահանայ մտիկ ըրէ, մի մարդ կը սպաննէ այլ մի մարդ։

Պապը

Դա գործէ մի սճիր։

Դատաւորը

Վասն այս ահա կը բռնուի, կը դատուի, և օրէնք մահ տայ նմա։ Հասկցա՞ք։

Պապը

Այո՛, օրէնք դործէ մի ոճիր։

Դատաւորը

Ո՞վ տայ քեզ իրաւունք որ դու զմեզ դատես։

Պապը

Անդունդը։

Դատաւորը

Քահանայ, գիտցիր զի յարգել պարտ է զօրէնս։

Պապը

Դատաւո՛ր յարգել պարտ է զԱստուած։
Տիեզերքն ընդ աչօք է անհուն մի սկզբունք
Տգիտութեան, առաջի աշխարհի աներևոյթ։

Ամբոխին մէջէն ձայներ

—Թող մեռնի. Չի մեռցուց, պատուհաս տուէք, փոյթ։
—Օրինագիրք—Զարկ, դահիճ—Օ՛ն առաջ օգնական։

ՊԱՊԸ դատապարտեալին

Դու որ մահ տուիր, արդ, գիտես թէ ինչ էր այն։

Մարդասպանը

Ոչ։

ՊԱՊՆ դահիճին

Դու որ մահ պիտի տաս, գիտե՞ս թէ ինչ կընես։

Դահիճը

Գիտեմ՝ ոչ։

ՊԱՊԸ դատաւորին

Եւ դու իսկ, գիտէս դու, առաջի այս երկնից,
Զոր ընու արշալոյսն, ի՞նչ է մահ, դատաւոր։

Դատաւորը

Գիտեմ ոչ։

Պապը

Ո՛ տրտում ժամ, ո՛ սուգ։

Դատաւորը

Այլ ի՞նչ փոյթ, ի՞նչ է հոգ։

Պապը

Այսպէս դուք կըպղծէք զմեռեալ,
Կըպղծէք զկացին, զչիրիմ և զամենս։
Այսպէս դուք կըձեռնէք ըզմահ, ձեռնէք յանդէտս։
Զարագործ էք դուք և անզգամ, չուսուցեալք։
Տէրն իրեն պահեց զմարդ դուք կ՚առնուք անկէ զայն։
Դուք չէիք շինողը, յանդգնիք կործանել,
Կենդանի՛ք, դուք չունիք ուրիշ պարտք, այլ՝ ասել
Այդ մարդուն (որ գիտէ թ՝ ինչ դործեց իւր ձեռքը)
—Ցանցեա՛ր դու։ Ապրէ, այլ գիտցիր մահ կայ վերջը։
Կենդանի՛ք երկինքը կըդայ մեծ ամօթ, շառ,
Երբ բաղդատ առնէ նա զոճիրն և կատարմանառ,
Տեսնելով՝ որ դուք ձեր սեպադէմ ի ստուերի

Կըկանգնէք մին միոյն կատաղի թշնամի։
Թ՝ օրինաց թէ ոճրին քոնը արիւն կըթափէք,
Կարծելով թէ այսպէս դուք կշնաբ կ՝ուղղէք,
Սպաննել տալով զմարդասպան դիպուածները՝
Սպաննին այդ աղատ ոչ երբէք խղճարար,
Տալով զինչ կիսարեռն դահիճը՝ սպանչին։
Հանէք դուք իսկ նաև փոսէն զդին մեռելին։
Դուք կերթաք և կուգաք յերկոյթ մթամած։
Մարդկային դուք տաք մահ, տայ վերին մահն
Աստուած։
Կըսասկայ մտածողն ինչ ահեղ կողոպուտ։
Աստուած կեայ։ թանձրութիւնը կըթափանցէք դուք
Ժողովուրդք, և նորա յանցապարտն դուք առ զոհ
Կըփոխէք։ Մի դաղան մարդ կայ, ընդ նա էք գոհ։
Մի ոճիր կարէ՞ միթէ լուծել զայլ ոճիր։
Հաւրկ է որ, ով տրտում ազգ մարդկան անձանձիր,
(Մինչդեռ մարդ գործէ չար) օրէնք չարունակուի։
Աղէ՛, ինչ իրաւամբ խլէք դուք մի հոգի,
Եւ խլուած այդ հոգւոյն մերկութեան դէմ առ դէմ
Կըկանգնէք երկինքը լի ցասմամբ մի դժխեմ։
Արդեւք առ դատաւորն կողոպուտդ անարժան։
Բարէ՛, ինչ իրաւամբ կ՝արդիլէք զասպատանն։
Մարդ կոյր է, և Աստուած ուահորդ է քաջալերը։
Աստուած մեր աչաց վրայ դրած է մի ստուերը։
Տէրն երբէք չբրաւ մեզ թափանցիկ։ մի քողով
Մարմնեղէն կըծածկէ մեզ և մի ստուերով՝
Որ բացուի և խփուի երբ Աստուած լինի հաճ։
Կենդանիք, պատանքը մեռելին է պատշաճ։
Մինչ ցմահ անծանօթք եմք մարդիկս, Տէրն ինքնին
Կըշնորհէ առ հոգիս մի վայրկեան որ խորհին
Այսինքն է ծերութիւնն—իրաւունք Նանգստեան։
Վայ է մեզ երբ լինիմք մեռելներ մեք անժամ։
Թող անյայտն այն Աստուած, միշտ գթածն անվրէժ,

Լեալ յատակն անդունդին՝ թող բանայ զդահավիժ ;
Կարէ զայդ , ամենքն առ նոս դնան , և զրկեալն
Ինչ որ ալ լինի , Ցերն ընդունի անչուշտ զայն ։
Բայց մարդիկ ի՞նչ է ձեր օրէնքն, ի՞նչ կարէ նա ,
Զեւերնիս մարդկեղէն , հոգինիս է անմահ ,
Մթամած իրք եմք մեք աստղազարդ ընդ երկնիւք ։
Տգէտ եմեռ զինէն , և ծածկեալ եմ քողիւք ,
Լոկ Աստուած գիտէ թէ դո՞յ եմ, թէ ի՞նչ դոյակ ։
Աղա՞ւ է արդեօք մարդն վերցունել մի դիմակ ։
Եւ դուք ի՞նչ իրաւամբ կողոպտէք Տիրոջն հարկ ։
Մինչդեռ կէսն է ապրէր՝ վերցունէք դուք մի կեանք։
Ղբբանաք կըդոցէք , առ խարխաբ զպատուհանն ,
Սորվեցէք զի ծնիցն՝ է մեռնիլ յայլ պայման ։
Ի՞նչ տխուր աշխատանք , աշխատողք դալկահար ։
Հասկնա՞ք դուք սակայն ի՞նչ ահեղ է այս բառ ։
Դողացէ՞ք ։ Գիտէ՞ք դուք թէ ի՞նչ է հոգին ։ Ո՛չ։

Դատապարտեալը ցցուցեալով ։

Այս մարդը գործեց չար՝ զի հայ տայ մի կնոջ
Եւ զաւկացն անօթի ։ Սակայն դուք է՞ք նօթի ։
Կրսպաննէք զինքն ։ Ի՞նչու ։ Կըդանէք դուք բարի՞
Որ ոճիրն և օրէնք ուննան նոյն դէմք տխուր ։
Մա՛հ, վայրի՞ դու թռչուն, ո՞վ ճանչնայ քոյդ փեռուր։
Քոյդ թևեր կըծածկեն զհորիզոնս ծովուց ։
Սիպտակն՝ երկնից դպչի , և սեւը դժոխոց ։
Ի՞նչ գիտեմք մեք ։ Աւա՜ղ։ Կրօնաւորն երկնչի
Սուրբ գիրքէն ։ Մեր հոգին սայթաքի ըստ դիպի ։
Մարդկան հոգին բնակի 'մի բանդ զերթ նեղ անձաւ։
Զոր ինչ դուք գործէք հոս , հասկնա՞ք ։ Ոչ բնաւ ։
Տեսա՞ծ է՞ք դուք ուսմեք անկանիլն ' մէջ մութին ։
Ներկայէ՞ք դուք արդեօք զանկումն այն տխրագին ։
Զանդունդն , և ցաստամբ լի զԱնսահմանն երկնաւոր ,

Զայն վճռեալն հէդ ի մահ՝ որ լինայ անդանօր։
Ներկայէք ի յանդունդ երևցող ձեռքն ահեղ։
Սարսափումն։ Մարդն խղէ զլռութիւնն հրաշագեղ։
Մարդն՝ զոր Տէր եդ յերկիր որպէս զի սպասէ։
Արդարութիւնն երկրի խօսք առնու և ասէ,
—Արդարութիւն երկնից ես եմ ուղիղն և ճիշդ։—
Որում եմք մեք ամենքս, որդեակք ինձ դրէք միտ։
Եւ աղէ՛ պահուած ձեռքն յայս ի վայր սգաւոր,
Հապիւ մեք տեսնեմք զայն՝ զոր կոչեն Վաղուան Օր։
Գրեա թէ չեմք տեսնէր։ Հարկանէ նա յիւր ժամ։
Սպաննել այս մարդը։ Կ'երկնչիմ և կուլամ։
Ի՞նչ է դա։ Աստուած լոկ դիտէ զայն։ Իմն՞ է այդ։
Սպաննել զայն առանց դիտնալու թ՝ ինչ է մարդ՝
Ընդ որոյ երկինքը ունի այլ նպատակ։
Կշռեցի՞ք դուք լաւ թէ ի՞նչ գործել պատրաստ կաք։
Կրխորհի՞ք դատաւորք, և ամբոխդ անդ որով
Այլանդակ զայն թէ՝ զոր կարէ բանալ փուրթով
Այն էակն՝ որ չիրմին խորերէն դուրս ելլէ։
Թերևս անդղ է դա կամ աղաւնեակ մ'է դուցէ։
Կըսէ՞ք դուք ինքնին թէ դուց՝ անմեղ լինէր դա,
Դուցէ անդ բարձրանայ՝ ուր կարծեմք թէ ինայ։
Ի՞նչ լինի ձեր վճիռն առայի Տեառն։ Անդունդ
Տայ տխուր պատասխան օրինաց ձեր անդութ։
Զդոյշ պարտ է լիցուք ընդ որ մեղ չէ ծանօթ։
Մթագոյն մի կէտ է այս տխուր երկրագունդ
Շուրջ պատեալ անսահման մշուշով թանձրախիտ։
Թէ դպչիմք մ'առ հիւլէ՝ տիեզերն առնու թինդ։
Այլանդակ չէ՞ խորհիլն՝ որ օրէնքն և մարդն այն,
Զայս ի կաղ՝ ուր զդամք մեք երկիւղ անպայման,
Լիցին մի անհաւասար ծանրութիւն ոճիրի։
Դուք ամբողջն էք իրաց, էր գործէք գործ թերի,
Մի՝ անտես աչքերու տաք հեղուլ արտասուք։
Երկնից մէջ ուշադիր վկայներ ունիք դուք։

Մի՛ զանանք սրդողէք, մի ըսել տաք նոցա
—Սպաննէ բոտ դիպի մարդն, և որս ցնորից, ահ,
Գրնետէ յանծանօթ զոր ինչ իւրն է անդէտ։
Ո՛հ յանցանք մ՚է ահեղ և անչափ և անկէտ,
Մ՚իր նետել ի յանդունդն այն անխօս, անկեղու,
Ո՞ւր նետէ, ի՞նչ նետէ, առանց զայն գիտնալու,
Յանցանք մ՚է լուծում տալ պապանձման անդունդի,
Աղմուկովդ—կայինովդ—եւ կրկնել մութն դիշերի։

†

ԽՈՀՈՒՆ Ի ԳԻՇԵՐԻ

Աղօթքը կըզմայլէ · իսկ զննէ դիտութիւնն ։
Երբ ի վանս մթապատ Մինէրվի Սրբուհւոյն
Գալիլէ կ՚ուրանար, պարտեալ, ի՞նչ կ՚ուրանար,
—Զաստուած։ Այլ նա է զոր՝ մարդն ունի յիւր նշմար
Ի Հեռուստ։ Պատեն զմեզ թանձրութիւնք դիշերայ,
Թեկն ածեն իրարու աչխարհք՝ հրովք փոխադարձ ·
Քանզի ով գիտէ թէ ինչ անդունդ կայ բացուած ։
Աստղն ուղղէ ճառագայթ իւր պէս այլ աստեղայ՝
Ի միջոյ հրաշագեղ բնութեանն լուսաւէտ ։
Օդն ալ իւր կապն ունի, և երկինքն իւր աղետ ·
Մերթ մոգն կանխագէտ՝ նշմարէ յերկնից խոր
Սրրկէ փշրուած արևուց կտոր, բեկոր ·
Մերթ տեսեալ օք զահեղ տեսիլ մեգէորայ,
Դուշակէ մ՚այլանդակ շիջանումն այգայ ,
Ի միջի անծանօթ զենիթին բարձրացման ։
Միայն Տէրն է ծանօթ բարձրութեան, խորութեան ;
Կամ մինչ ուր պիտ՚ աճի կամ ցածնայ դեղ ջրոց ։
Աչխարհս ալ ոչ նուազ ի սասան կայ հողմոց

Որպէս՞ զամպ։ Եւ այդ հողմն ունի իւր օրէնքներ։
Գիտունն ասէ—ի՞նչպէս։ խոհունն ասէ—ընդէ՞ր։
Պատասխանն երկնային կորսուի՝ մէջ ցնորից։
Ստուերն է անորոշ մ՚ինչանումն հրաշից։
Անծանօթն անցնի միշտ առ ջէն մեր աչաց։
Բայց, ստուեր, երկնից տակ ի՞նչ բան կայ յարատեաց։
—Ուղղութիւնն, ասէ ստուեր։ Ոչինչ հոգմ՚տանի զայն։
Վասնորոյ մեք հովիւքս ջանալ պարտ եմք յամայն
Զի մարդը լինի միշտ բարի, նաև հաճոյ
Առ յաւէտ փոփոխմունս երկնային այն կշռոյ։

✝

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԿԸՄՏՆԷ

Ժողովուրդ, խօսեցայ առ աշխարհ, և քսի
Առ քաղաք—Ա՛լ մի ռազմ, աղէ՛ մի՛
Կառափնառ։ Առաջի երկնից ազատութիւն,
Մահուան առջև թող լինի Հաւասարութիւն,
Հօրն առջև Եղբայրութիւն։ Հզօր օգնեա՛ տկարին։
Բուժեցէ՛ք զձեզ խոցողն, լոյս տո՛ւք ձեզ ճնաստղին։
Խաղաղութիւն, ներումն։ Դորմ՚ առ մեզապարտն։
Զեղբայր իւր կոչել զչարն՝ բարիին է միշտ պարտն։
Այն արդարն՝ որ չունի սէր՝ չեղի կանոնէն։
Եւ արևն՝ չէ արև երբ զրկէ իւր լոյսէն
Վաղրերը և դայլերը, գաղաններն ահաթափ։
Ցոյց տուի երկնից մէջ եղած մեծ զինաթափ,
Օրէնքը, և Օդը, և Աստղն և Արշալոյս։
Ասացի—Գթութիւն։ Թող զղջումն ունենայ յոյս։
Խորհեցէ՛ք։ Դահիճ՚ք յետս։ Ապրէ՛ դու կայէն նոր։
Ո՛վ որ չունի Երէկ, մի՛ առնուք զվաղն անոր։

Թոյլ տուէք հանապազ զի քաւուին յանցանքներ ։
Լերուք քաղցր երազողք, լերուք բարձր հոգիներ ։
Մեծատունք տալով է որ լինի ոք հարուստ,
Ցանեցէք ։ Աղքատներ չքութիւնն չտայ փախուստ
Սիրելէ, սիրեցէք ։ Փրկուսմ մ'է խոհն բարի ։
Պահեցէք միշտ ըզյոյսն, վիշտն որքան մեծ լինի ։
Ամեն ինչ մութ ունի, ամեն ինչ ունի զերկինք ։
Նենգը մի հողմ է խիստ, վտանգաւոր առ մարդիկ ։
Սիրեցէք, սիրեցէք ։ Միշտ եղբարք եղիք դուք ։
Այժմ տալով համոզումն ես մարդոցդ յանդգնութիւնք,
Ընելով ըզյատակն աւ'զանին մաքրալիր,
Ըստ կարի մեղմելով ես զցաւս ի յերկիր,
Ես՝ խոհուն ծերունի, ոչ այլ ինչ եմ յապային՝,
Այլ աղքատ մ'ազգաց մէջ, 'և արքայից քահանայն,
Մանակից եմ ցաւոց, աքսորի, մահճից տնանկ,
Մերձենամ ես առ նա՝ որ ցցունէ երկնից տակ,
Ըզյատակութիւնն Աստուծոյ՝ որ բնակի ի մարդն հեզ,
Ես կ'երթամ ի Սպրիմ, ըզՀռովմ թողում ձեզ,
Զի տեղին ճշմարիտ՝ քաղաքդ է Աւետեաց ։
Մարդիկ, ես մտանեմ ի յաղօթս առ Աստուած ։
Ոչինչ զգամ ճիշտ, թէ ոչ՝ յայս բլուր խրստրմբեր ։
Ստուերն ի Գաբիթոլ(1), հոգին է ի Քալվէրջ(2),
Ի վերուստ իրաւունք տան ինձ սուրբն և զուարթունն
Զի, փոխեալ զկեսարն առ Քրիստոս, փոխեմ զտուն,
Եւ երթեմ (յենլով ես ի յարծիւ, յաղաւնի)
Այս գուբէն (աթոռէն) ի կատար (մէջ շիրմի) ։
Ես ծառայ կըլինիմ, մարդիկ, դերեզմանին ։
Զգալով մերձ առիս բաղխող սիրտն Յիսուսին ։
Արքայք, ատեմ ծիրանին, սիրեմ ես պատանք ։
Արքայք դուք բնակիք յոսկերց դէզ, ես՝ ի կեանք ։

---

1) Գաբիթոլը Հռովմ քաղաքին եօթ բլրոց մին է, ուր յաղթողք կամ քաջազունք կըպսակէին ։

2) Լեառն Գողգոթա ։

Զի հզօր այդ վիճակ կմախք մ՚է ժանտահար։
Կարկառէ մարդ մի ձեռն առ յոյս, և միւսն առ չար։
Մերթ վազէ, մերթ քայլէ. ես լինիմ ռահահորդ,
Նաև լոյս կուտամ այլ՝ յանձնձէ ըղբայլորդ։
Արդ, առաջ քայլեմք Մութն ցրուեցաւ, եւ մեք, օն
Զգամք լոյսն ի յանձինս ապառնեայն քաղցրագոյն։
Ա՛լ դատամք մեք զմեզ։ Շատ ատեն մեք ղիրար
Փնտռեցինք։ Քայլեցի ես հոգւոյն ի խաւար։
Ըսի ձեզ—ես եմ օրն։ Ես ծնիմ վասն ձեզ։
Եւ եկաք դուք առ իս, զի տեսիք որ դամ ես։
Կենդանի՛ք, գործաւորք դուք գործոյն ընդհանուր,
Գործեցէ՛ք։ Երկնային սաղ ցնցղէ թոռղ կայծ, հուր.
Լերուք սուրբ, լերուք հեզ, և անկեղծ, ուղղագործ։
Հակեսցուք մեք ամենքս սրբազան առ ի գործ։
Կրօնականքս աղօթեմք։ Իցիւ թէ մերն աղօթ
Որպէս սէր, որպէս լոյս գայցեն ձեր սրտից մօտ։
Ժողովուրդք, սիրեցէ՛ք։ Սիրողն է լուսաւոր։
Անօրէն մի գործ է երկնից դէմ մեք երբոր
Պատասխան տամք վերին լուսոյ՝ մեր խաւարով։
Դէշ բան մ՚է երբ (մինչ օդն լեցուն է միշտ լուսով)
Ցխրամած լինին մեր հոգիներ։ Եւ Աստուած
Ուղղութիւնն ու պարտիքն է ի մեզ հնարած,
Զի շողայ նոցա լոյսն ի միմին սիրտ մարդկան,
Զի յայխարհս այս անչափ, ուր կեայ ինչ ամենայն,
Եւ անտես աչք լի առաջի Անհունին
Ոչ նուազ աստղափայլ լիցին սիրտք քան զերկին։
Սիրեցէ՛ք միշտ։ Խաղաղութիւն ամենեցուն։

Մարդիկք

Օրհնեալ լեր ով Հայր դուն։

Աստուած

Որդեակ, Օրհնեալ լեր դուն։

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՁԱՐԹՆՈՒՄՆ

ՎԱՏԻԿԱՆ։—Մինչ պապի։—ԱՌԱՒՕՏ։

ԳԱՊԸ, ապրիլ։

Ինչ աճեալ մի երաշ տեսի ես։

ՅԵՐՔ

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

	Եր-ե-
Տեսարան առաջին	8
Բանք ի յերկին աստղազարդ	9
Արքայք մտանեն	10
Պապը Վատիկանի սեմուց վրայ	11
Սինոդոս Արևելեան	13
Ջմեռ	26
Պապը առ ամբոխ	28
Անխալականութիւն	30
Բուրդը խուզուած ոչխարներու անցնելը կըտեսնէ	33
Ճակատագրին վրայ կրխորհի	35
Եկեղեցի մը կըշինուի	36
Ստնտու մը կըտեսնէ	38
Դաշտ պատերազմի	41
Քաղաքային պատերազմ	46
Սուրերին մէջ ինքնին կըխօսի	48
Անէծք և օրհնութիւն	51
Փոքրիկ տղեկ մը կըտեսնէ	54
Կառափնառ մը	56
Խոհուն ի գիշերի	62
Երուսաղէմ կըմտնէ	63
Տեսարան երկրորդ Զարթնումն	67

ՄԼԿ 1/4 ՄԼՃԻՏ

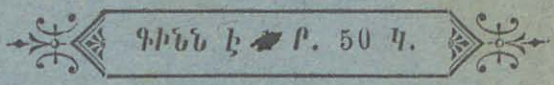
ԳԻՆՆ Է Բ. 50 Կ.

7-62